

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för kulturvetenskaper

Maskuliniteter och jämställdhetsarbete

En genusvetenskaplig granskning av metodmaterialet *allan* för samtalsgrupper inom Rädda Barnen och Rädda Barnens Ungdomsförbund

allan

Genusvetenskap fördjupningskurs

Självständigt arbete

Höstterminen 2009

Författare: Hanna Eklund

Handledare: Berit Larsson

Sammandrag

Titel: Maskuliniteter och jämställdhetsarbete – En genusvetenskaplig granskning av metodmaterialet *allan* för samtalsgrupper inom Rädda Barnen och Rädda Barnens Ungdomsförbund

Författare: Hanna Eklund

Nyckelord: maskulinitetsforskning, maskuliniteter, intersektionalitet, homosocialitet, killar, killgrupp, samtalsgrupp, jämställdhet, textanalys, idé- och ideologianalys

Rädda Barnen och Rädda Barnens Ungdomsförbund har ett projekt som heter *allan*. Det är ett jämställdhetsarbete med samtalsgruppsverksamhet för fjortonåriga killar. Uppsatsen granskar metodmaterialet för dessa samtalsgrupper ur ett genusvetenskapligt perspektiv med särskilt fokus på maskuliniteter, maktordningar och jämställdhet. Metoden som används kallas *idé- eller ideologianalys*, och mer specifikt utförs en *innehållslig idéanalys*.

Som utgångspunkt fungerar socialkonstruktivistisk teori inom maskulinitetsforskning. Speciellt används R.W Connells begrepp *hegemonisk maskulinitet* och Michael Kimmels texter om *homosocialitet*. Utöver det nyttjas bland annat Helena Hills avhandling om mansrörelsen i Sverige under 1970- och 80-talet, en c-uppsats av Elinor Hermansson, samt olika statliga rapporter och skrifter om jämställdhet.

Studien visar att materialet som granskas har en politisk dimension där en ideologi skapas med rättighetsargument som bärande element. Materialet har en syn på killgrupper som heterogena. Det gör att många människor kan känna sig inkluderade. I materialet konstrueras maskulinitet i relation till maktordningar som exempelvis ålder, etnicitet, funktionsmöjlighet, klass och sexualitet. Störst fokus finns på variabeln kön, medan mindre tonvikt läggs på bi- och transsexualitet, polyamori, samt i viss mån även klass. Kategorierna hetero-, bi- och homosexualitet uttrycks emellanåt som statiska, vilket kan osynliggöra människans förändringspotential.

Materialet trycker på att jämställdhet är något eftersträvansvärt. I samtalsgrupperna ska killarna bli medvetna om de ojämställda villkor som finns, vilket påminner om mansrörelsen på 1970-talet. Skillnaden från de mansgrupperna är att materialet har mer kunskap om den hegemoniska maskuliniteten och en större betoning på att normer ska ifrågasättas.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Projekten <i>Ellen</i> och <i>allan</i>	1
1.2 Metod	1
1.3 Avgränsningar	2
1.4 Syfte och frågeställningar	2
1.5 Disposition	2
2. Forskningsöversikt.....	3
2.1 Teoretiska utgångspunkter	3
2.2 Tidigare forskning	3
2.3 Maskulinitetsforskning	5
2.4 Hegemonisk maskulinitet.....	5
2.5 Intersektionalitet	6
2.6 Homosocialitet.....	8
2.7 Jämställdhet kontra jämlikhet.....	9
2.8 Män och jämställdhetsarbete.....	10
3. Material	14
4. Analys.....	15
4.1 <i>allans</i> syfte	15
4.2 Bärande element i <i>allan</i>	16
4.3 Maskuliniteter i <i>allan</i>	17
4.4 Intersektionalitet i <i>allan</i>	20
4.5 <i>allans</i> jämställdhetsarbete	27
5. Slutsatser och avslutande diskussion	30
6. Källförteckning	33
6.1 Litteraturlista	33
6.2 Opublicerat material	35
6.3 Elektroniskt material.....	35

1. Inledning

1.1 Projekten *Ellen* och *allan*

De ideella organisationerna Rädda Barnens Ungdomsförbund (RBUF) och Rädda Barnen (RB) har ett projekt för killgruppsverksamhet för fjortonåringar som heter *allan*.¹ Hos RBUF och RB ses alla individer under arton år som barn. Genom att utgå från Förenta Nationernas (FN:s) Barnkonvention och deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna ämnar RBUF och RB värna om barns rättigheter att dels bli medvetna om sina rättigheter och dels skapa forum där barn kan göra sina röster hörda. I detta arbete är *allan* en del.

RBUF och RB har också en tjejgruppsverksamhet som heter *Ellen*, som startade 2001 och är ännu större än *allan*. Under några år var jag väldigt aktiv i det projektet och höstterminen 2008 var jag med och samordnade *Ellen* och *allans* nationella projektledarutbildning. Utöver det har jag personligen inte arbetat direkt med *allan*. Däremot har jag kommit i kontakt med både material och engagerade i projektet genom *Ellen*.

Vi lever i en värld där kön spelar oerhört stor roll för hur våra liv gestaltas. Genusvetenskapen kan hjälpa oss förstå på vilket sätt kön är betydelsefullt för människor och vilka konsekvenser kategoriseringen i kön ger. *allan* använder ett material i sina samtalsgrupper: *allan : metodmaterial för samtalsgrupper*.² Jag upptäckte att materialet trots dess stora spridning och användning, var ogranskat ur ett genusperspektiv. Särskilt eftersom materialet berör föreställningar om kön och dess effekter, tyckte jag mig här ha hittat en lämplig uppgift i att granska det. Att jag valde just *allans* material beror mest på att jag kände till materialet och att jag sedan en tid tillbaka funnit ett intresse för maskulinitetsstudier. Dessutom ser jag maskulinitetsforskningen som ett växande fält inom genusvetenskapen och som därmed behöver bidrag.

1.2 Metod

I den här uppsatsen är *allans* metodmaterial mitt empiriska material som jag kommer att analysera. För att tydliggöra och resonera kring hur man gör textanalys har jag i mitt metodval utgått från boken *Textens mening och makt*³. Den textanalys som jag kommer att använda går under namnet *idé- eller ideologianalys*, och mer specifikt kommer jag att utföra en

¹ *allan* stavas med litet a för att det inte åsyftar namnet Allan, utan fenomenet "att spela allan". Information via e-post 20091204 från projektet *allan* genom Olof Svensson, nationell samordnare för *allan* då uppsatsen skrevs. *Ellen* stavas med stort E eftersom namnet kommer från svenska Rädda Barnens grundare Ellen W Palmstierna. Information från <http://ellenallan.rbuf.se/ellen/vad-gor-vi/mer-om-ellen/>, hämtat 20091210.

² Svensson, Olof. *allan : metodmaterial för samtalsgrupper*. Stockholm : Rädda Barnens Ungdomsförbund. 2008.

³ Bergström, Göran och Boréus, Kristina (red.). *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund : Studentlitteratur. 2005.

innehållslig idéanalys. Ideologi har i detta sammanhang inte betydelsen av en enskild politisk ideologi som exempelvis liberalism eller marxism, utan refererar till föreställningar och värderingar om hur saker och ting bör ske i världen.⁴ Materialet som granskas i min analys har en politisk dimension där en ideologi skapas med rättighetsargument som bärande element. Det finns väldigt öppna ramar för hur en innehållslig idéanalys ska genomföras. Jag kommer att läsa materialet många gånger. Sedan utgår jag från mina frågeställningar när jag väljer vilken text som ska granskas speciellt. Därefter utför jag en beskrivning av vad jag ser i texten för att bena ut idébärande element och titta efter logiken i skriften.⁵

1.3 Avgränsningar

Jag begränsar mig till att endast granska texten i *allans* metodmaterial för samtalsledare. Det finns naturligtvis mängder av sätt att studera materialet på. Jag har till exempel valt bort att göra intervjuer med användare av materialet för att se hur de anser att materialet fungerar. Eftersom RBUF och RB också har *Ellen*, hade ett annat fokus på min studie kunnat vara att jämföra *Ellen* och *allan*, både vad gäller deras metodmaterial och praktiska arbete.

1.4 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte med uppsatsen är att granska *allans* metodmaterial för samtalsgrupper ur ett genusvetenskapligt perspektiv med särskilt fokus på maskuliniteter, maktordningar och jämställdhet.

Mina frågeställningar är:

- Upprätthåller och skapar metodmaterialet en bild av maskulinitet?
- Hur konstrueras olika maktordningar i relation till maskulinitet i materialet?
- Vilka paralleller kan dras mellan materialets jämställdhetsdiskurs och forskning om män och jämställdhetsarbete?

1.5 Disposition

Jag kommer att beskriva viktiga begrepp och relevant teori. Först maskulinitetsforskningens viktigaste utgångspunkter med bland annat hegemonisk maskulinitet och homosocialitet. Sedan teori om jämställdhet, och en del av det som finns skrivet om män och jämställdhetsarbete. Därefter beskriver jag mitt empiriska material. Nästa del i uppsatsen granskas *allans* metodmaterial. Sist kommer mina slutsatser och en avslutande diskussion.

⁴ Bergström och Boréus 2005, s. 22.

⁵ Ibid., s. 155f.

2. Forskningsöversikt

2.1 Teoretiska utgångspunkter

I *allans* metodmaterial finns många referenser till litteratur och begrepp som jag också kommer att använda mig av. Jag kommer till exempel i min granskning av *allans* material utgå från socialkonstruktivistisk teori inom maskulinitetsforskning för att se hur maktordningar och hegemoni skapas och återskapas. Jag kommer särskilt använda teoretiker som Raewyn Connell, Michael Kimmel och Jørgen Lorentzen. De delar en förståelse av att meningar ändras, det vill säga att synen på identitet inte är statisk, utan motsägelsefull och fragmenterad. Härtill hör synen på att det sociala och kulturella könet inte på något sätt ska ses som något essentiellt, det är inte något man är eller har. Hellre är kön något man gör, alltså något föränderligt.⁶ Dessa forskare skriver om hur olika typer av maskuliniteter skapas i en ständigt görande och föränderlig process över plats och tid. Detta sker i relation till sociala kategorier som kön, sexualitet, klass, funktionsförmåga, ålder och etnicitet, vilket innebär att ett begrepp som *intersektionalitet* kan belysa maktfördelning mellan kvinnor och män, och män sinsemellan. En specifik maskulinitet framställs som det ideala, *den hegemoniska maskuliniteten*, och detta underordnar kvinnor, och vissa män.⁷

Kimmel kommer vara vägledningen för föreställningen om *homosocialitet* och dess effekter. Eftersom min uppsats berör ett material riktat till ungdomar kommer även texter ur *Manlighetens omvandlingar*⁸ vara viktiga. Särskilt för förståelsen av hur kategorier som ålder, sexualitet och kön samspelar i skapandet av maskuliniteter i Sverige idag.

2.2 Tidigare forskning

Det finns flera metodböcker för killgruppsverksamhet, men väldigt få granskningar och utvärderingar av dessa. Jag har bara kunnat finna två c-uppsatser som berör denna typ av metodmaterial, men dessa har då inte särskilt fokus på killgrupper. Den ena, skriven av Elinor Hermansson 2008, granskar de två metodböckerna *BRYT!* från RFSL Ungdom och *Tjejgruppskompassen* från United Sisters ur ett intersektionellt perspektiv.⁹ Den andra

⁶ Nordberg, Marie (red.); Baagøe Nielsen, Steen (red.) och Öhman, Margareta (red.). *Manlighet i fokus : en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. Stockholm : Liber. 2005. S. 9ff. Connell, R.W. "A Thousand Miles from Kind". I : *The Journal of Men's Studies*. Volume 16, nr 3. 2008b. S. 242. Kimmel, Michael S; Hearn, Jeff och Connell, Raewyn. *Handbook of studies on men and masculinities*. Thousand Oaks, CA : Sage Publications, cop. 2005. S. 15f, 300. Barrett, Frank J. (red.) och Whitehead, Stephen M. (red.). *The Masculinities Reader*. Cambridge : Polity Press. 2001. S. 2, 11, 14f, 20f, 29. Johansson, Thomas. "Muskler, svett och maskulinitet". I : Ekenstam, Claes. *Rädd att falla*. Stockholm : Gidlund. 1998. S. 11ff.

⁷ Connell, R.W. *Maskuliniteter*. Göteborg : Daidalos. 2008a. S. 115. Kimmel, Michael S. *Manhood in America : a cultural history*. New York : Oxford University Press. 2006. S. 6.

⁸ Johansson, Thomas (red.) *Manlighetens omvandlingar : Ungdom, sexualitet och kön i heteronormativitetens gränstrakter*. Göteborg : Daidalos. 2005.

⁹ Hermansson, Elinor. *Intersektionalitet som pedagogiskt redskap? Ett nedslag i genuspedagogiska metodmaterial*. Lunds Universitet : Centre for Gender Studies. 2008.

uppsatsen, skriven av Frida Sandegård 2009, granskar hur *BRYT!* används och upplevs av deltagare i workshops där materialet är utgångspunkt.¹⁰ Beträffande det praktiska arbetet med samtalsgruppverksamhet har jag hittat två uppsatser till. Den ena är Jenny Helins magisteruppsats från 2007.¹¹ Helin undersöker hur man kan arbeta med en killgrupp, och hon tittar speciellt på killgruppsprojektet Adam från KFUM. Det andra exemplet på en praktisk studie är en c-uppsats av Daniel Alegria från 2008.¹² Den undersöker om killar och tjejer når upp till resultat inom gruppverksamhet på ungdomsgårdar och vad det finns för eventuella skillnader mellan kill- och tjejverksamheter. Av dessa uppsatser väljer jag att knyta an till den med ett intersektionellt tema, Hermanssons studie. Den ger exempel på hur ett material inkluderar eller inte inkluderar intersektionalitet i sina övningar. I den delen av min uppsats som granskar *allans* intersektionella perspektiv går jag i dialog med Hermanssons granskning. Eftersom min studie inte inriktas mot praktiken vad gäller vare sig workshops eller de reella gruppträffarna är de andra uppsatserna inte relevanta i sammanhanget.

Eftersom det inte tycks finnas tidigare studier med mitt forskningsfokus får jag själv hitta användbar litteratur. Det finns mycket material med andra inriktningar. Det urval jag gjort grundar sig på att jag helst vill ha svenskt material, det som är vanligt förekommande och därmed lättåtkomligt. En ännu djupare sökning hade antagligen resulterat i mer text än vad jag tagit fram nu. I biblioteket under rubriker som berör skola och genus finns en del att hämta eftersom *allan* i mycket hög grad berörs av just pedagogik. Killgruppsverksamhet blir en typ av utbildning eller uppfostran, som exempelvis berör påverkan av en individs attityder. Man ska inte tro att pedagogisk verksamhet endast sker i skolmiljö, utan också på andra platser.¹³ En bok som jag använder som berör pojkars situation i skola och förskola är antologin *Maskulinitet på schemat: pojkar, flickor och könsskapande i förskola och skola* av Marie Nordberg från 2008.¹⁴ En annan antologi är *Manlighet i fokus : en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulinitetsskapande i förskola och skola* från 2005.¹⁵ Det finns också många rapporter om kön och utbildning som getts ut av olika högskolor och universitet.

¹⁰ Sandegård, Frida. Jag vägrar sätta in mig i en norm!: En studie av "BRYT! - ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet. Flemingsberg : Södertörns högskola. 2009.

¹¹ Helin, Jenny. Killar på gränsen till jämställdhet – Att arbeta praktiskt med jämställdhet, genus och manliga normer. Trollhättan : Högskolan Väst. 2007.

¹² Alegria, Daniel. Kill- och tjejgrupper: En kvantitativ och kvalitativ undersökning om hur killar och tjejer når upp till resultat inom gruppverksamheten. Göteborgs universitet : institutionen för socialt arbete. 2008.

¹³ Muschinsky, Lars Jakob. "Pedagogik som ämne – vad ska man med det till? Praktiserad vetenskap och vetenskapliggjord praktik". I : *Pedagogik : en grundbok* . Bjerg, Jens. Stockholm : Liber. 2000. S. 53ff. Leino, Anna-Liisa. *Grundbok i pedagogik*. Esbo : Editum. 1992. S.7f.

¹⁴ Nordberg, Marie. *Maskulinitet på schemat: pojkar, flickor och könsskapande i förskola och skola*. Stockholm: Liber. 2008.

¹⁵ Nordberg, Marie (red); Baagøe Nielsen, Steen (red) och Öhman, Margareta (red). *Manlighet i fokus : en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. Stockholm: Liber. 2005.

En sådan rapport är *Genusperspektiv på förskola, skola och utbildning : några inlägg från en arbetsgrupp på lärarutbildningen* från lärarhögskolan i Malmö.¹⁶

Vad gäller jämställdhet finns det mycket skrivet, både från enskilda forskare och från statliga utredningar. Jag kommer att utgå från Jämställdhetslagen¹⁷ och Statistiska centralbyrån för en statlig definition av jämställdhet. Speciellt använder jag faktahäftet *På tal om kvinnor och män* från 2008.¹⁸ Jag kommer att peka ut problematik med denna definition. Jag tar då hjälp av Eva Schömers artikel ”Jämställdhetens dilemman” från antologin *Mer än bara kvinnor och män: feministiska perspektiv på genus*, utgiven 2003.¹⁹ Jag kommer också att använda mig av Tomas Wetterbergs slutrapport för projektet ”Män och jämställdhet”, *Vill man ha jämställdhet?*, från 2002.²⁰

Maskulinitetsforskaren Helena Hill har skrivit en avhandling om mansrörelsen i Sverige under 1970- och 80-talet. Hon menar att det finns gott om historisk forskning om maskuliniteter, men ont om samtida studier av alternativa mansideal.²¹ Även om sådana studier saknas finns det sedan 70-talet en mängd texter skrivna om män i relation till feminism och jämställdhetsarbete.²² Sådana studier ringar tillsammans in mäns inställning till jämställdhetsarbete, hur mansrörelsen har sett ut och hur män har arbetat med jämställdhet.

2.3 Maskulinitetsforskning

Maskulinitetsforskning är en gren inom genusvetenskapen, som innefattas av ett antihomofobiskt och antirasistiskt syfte. Allmänt kan man säga att en grund inom maskulinitetsforskning är synen på det sociala och kulturella könet som något historiskt föränderligt. Ett annat generellt drag i fältet är dess politiska strävan i att forskningen ska bidra till ett mer jämlikt samhälle, vilket skulle vara till allas fördel, det vill säga att både män och kvinnor skulle bli vinnare om jämställdhet uppnås.²³

2.4 Hegemonisk maskulinitet

Connells begrepp *hegemonisk maskulinitet* bygger på att det finns kulturella normativa ideal för manligt beteende, vilket män uppmuntras att följa. Ideal som är föränderliga över tid. För

¹⁶ *Genusperspektiv på förskola, skola och utbildning : några inlägg från en arbetsgrupp på lärarutbildningen*. Serie: Rapporter om utbildning, 1/2001. Malmö : Lärarhögskolan. 2001.

¹⁷ Jämställdhetslag (1991:433). <http://www.notisum.se/rnp/sls/LAG/19910433.htm> hämtat 2010-02-21.

¹⁸ Statistiska centralbyrån. *På tal om kvinnor och män*. Stockholm: SCB, Prognosinstitutet. 2008.

¹⁹ Schömer Eva. ”Jämställdhetens dilemman”. I : *Mer än bara kvinnor och män: feministiska perspektiv på genus*. Mulinari, Diana; Sandell, Kerstin; Schömer, Eva (red.) Lund: Studentlitteratur. 2003.

²⁰ Wetterberg, Tomas. *Vill man ha jämställdhet?* Stockholm : Fritzes. 2002.

²¹ Hill, Helena. *Befria mannen!: idéer om förtryck, frigörelse och förändring hos en svensk mansrörelse under 1970- och tidigt 1980-tal*. Umeå : h:ström - Text & kultur. 2007. S. 30.

²² Se exempelvis bell hooks text ”Comrades in Struggle” 2000 (1984) , Marie Nordberg 2005, Sandy Ruxton 1985, Ingrid Pincus 1997, Øystein Gullvåg Holter 2003, Tomas Wetterberg 2002, Helena Hill 2007, David Lewis Porter 1992, Peter Francis Murphy 2004 och Gunilla Fürst 1999.

²³ Connell 2008a, s. 29. Kimmel 2006, s. 3. Kimmel; Hearn och Connell 2005, s. 35, 289. Barrett och Whitehead 2001, s. 3, 10, 13. Johansson 1998, s. 14f.

att följa dessa ideal idag i väst förväntas män ha egenskaper såsom heterosexualitet, rikedom, framgång, aggressivitet, ambition, kontroll, styrka och självtillit. Förutom att kvinnor också förväntas vara heterosexuella anses de vara mäns kompletterande motsatser och ska då istället vara bland annat känsliga, inkompetenta, osjälviska och osäkra. Det är dessa beteenden som skapar kön, det vill säga vi gör själva vårt kön. Filosofen och den feministiska teoretikern Judith Butler anser att kön görs performativt. Det innebär att vi visar upp särskilda beteenden när vi gör vårt kön, som är en ständig repetitiv process.²⁴ Dessa beteenden människor uppmuntras till gör att vissa män får en dominant position över andra män, och ger kvinnor en underordnad position.²⁵

Connell menar att den hegemoniska maskuliniteten går att se i relationerna mellan män, relationer som kategoriseras in under rubrikerna *underordnande*, *delaktighet* och *marginalisering*.²⁶ Connell skriver att hegemoni oftast skapas när det finns ett samband mellan kulturella ideal och institutionell makt, som skapar en kollektiv bild.²⁷ Denna idealbild är socialt accepterad, men är sällan det mest utbredda uttrycket för maskulinitet. Pojkar och män får framför allt idealbilderna från mediekanaler som tv, bio och tidningar, där krigshjältar, framgångsrika affärsmän eller musiker framställs som eftersträvansvärda. Ofta finns inte dessa maskulinitetssymboler på riktigt, vilket inte gör det så konstigt att få män klarar av att leva upp till den kollektiva idealbilden av hegemonisk maskulinitet. Ändå drar de flesta män fördel av idealet, eftersom ett sådant ideal premierar män framför kvinnor. Det är dessa män som Connell menar tillhör kategorin delaktiga, eller förhandlande, vilket innefattar den största gruppen män. Dessa män lever oftast inte ut några extrema maskulinitetsideal som till exempel våldsamhet, men kämpar inte heller aktivt för att bryta ojämställda strukturer i samhället.²⁸ Att kvinnor och homosexuella män är underordnade grupper behöver inte betyda att de är passiva i skapandet av hegemonisk maskulinitet. Tvärtom är de outhärliga aktörer i ett hierarkiskt system genom de feminina egenskaper de anses besitta. Dessa egenskaper framställs som en negativ motsats till maskulinitetsideal. Vissa av dessa aktörer väljer även att alliera sig med män i höga positioner, vilket gör att de genom att motarbeta feminism legitimerar den rådande genusordningen.²⁹

2.5 Intersektionalitet

Det är inte tillräckligt för en man att följa de förväntningar på beteende som finns för att uppnå hög status i samhället. Att det är så beror på att skapandet av maskulinitet sker i

²⁴ Butler, Judith. *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. New York : Routledge. 1990.

²⁵ Kimmel 2006, s. 6. Connell 2008a, s. 115. Barrett och Whitehead 2001, s. 22f.

²⁶ Connell 2008a, s. 118f.

²⁷ Ibid., s. 115.

²⁸ Johansson 1998, s. 12. Connell 2008a, s. 117f. Barrett och Whitehead 2001, s. 142.

²⁹ Kimmel; Hearn och Connell 2005, s. 46.

samband med olika maktordningar där klass, etnicitet, ålder, funktionsförmåga och sexualitet ingår. Som exempel påvisar Kimmel att om man tittar på USA under 1820- och 1830-talet kan man se hur vita medelklassmän använde andra män för att legitimera sina positioner. Invandrare arbetarmän från Irland och svarta slavar förlöjligades kraftigt och framställdes som primitiva och ociviliserade.³⁰ Därför kan man säga att hegemonisk maskulinitet inte bara gör män överordnade kvinnor, utan också att den vite, heterosexuelle mannen från övre medelklassen hamnar högst i hierarkin. Forskning inom maskulinitetsforskning innebär alltså inte bara att man studerar mannens överordning över kvinnan, utan också hur olika typer av maskulinitet förhåller sig till varandra. Med andra ord, att det finns en maktaspekt inte bara mellan män och kvinnor, utan också män emellan.³¹

Intersektionalitet har kommit att bli det förklarande begreppet för att förstå hur skapandet av genus samverkar med andra socialt skapta kategorier och maktordningar i samhället som exempelvis etnicitet, sexualitet, ålder, klass och funktionsförmåga.³² Genom att påvisa hur olika maktordningar samverkar så kan man exempelvis se att en ung vit man inte följer samma maskulinitetsideal som en ung färgad man. De har inte heller samma förutsättningar. Ett annat exempel kommer från religionshistorikern Anders Lindhs undersökning om elevers inställningar till olika gymnasielinjer. Det visar att killar som går teoretiska program på gymnasiet har högre status än de killar som valt yrkeslinjer som exempelvis industriprogrammet.³³ Detta beror troligtvis på en klassaspekt som enligt Connells teori borde göra att dessa killar inte helt följer samma maskulinitetsideal. Studier har visat att olika typer av maskulinitet formas beroende på sammanhanget. Till exempel så innefattas inte arbetarklassmaskulinitet av samma maskulinitetsideal som normerna bland medelklassmän på ett kontor.³⁴

Det finns dock inte bara en arbetarklassmaskulinitet eller en medelklassmaskulinitet. För att förstå det komplexa i maskulinitetsskapandet menar Connell att vi måste titta på inbördes relationer inom varje grupp. Maskuliniteter skapas i samband med socialt skapta kategorier. Därför formas hierarkier även inom mindre grupper. En grupp ska alltså inte generaliseras som en homogen grupp. Som bevis på intern heterogenitet exemplifierar Connell med att det

³⁰ Kimmel 2006, s. 23.

³¹ Lorentzen, Jørgen. *Maskulinitet : blick på mannen gjennom litteratur og film*. Oslo : Spartacus, cop. 2004. S. 13. Connell 2008a, s. 71. Kimmel 2006, s. 3.

³² de los Reyes, Paulina och Mulinari, Diana. *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Malmö : Liber. 2005.

³³ Lindh, Anders. "Det är knappt man vågar tala om vilket program man går på i gymnasiet." I : *Genusperspektiv på förskola, skola och utbildning : några inlägg från en arbetsgrupp på lärarutbildningen*. Serie: Rapporter om utbildning, 1/2001. Malmö : Lärarhögskolan. 2001. S. 58-69.

³⁴ Kimmel; Hearn och Connell 2005, s. 174ff.

finns svarta homosexuella män, feminina män från arbetarklassen och våldsamma överklassmän.³⁵

Kimmel skriver att på samma gång som vi pratar om maskuliniteter på grund av olika sociala kategorier som klass, etnicitet, ålder och sexualitet, så måste alla amerikaner också ha en enskild bild av maskulinitet, den komplette mannen. Det är den modellen som män mäter sig själva mot. Till exempel färgade, låginkomsttagare, människor med funktionsnedsättningar och homo- eller bisexuella illustreras som de marginaliserade andra. Dessa människor framställs vara det som vita heterosexuella män inte är. På så sätt skapas en illusion om att dessa män har sin höga status legitimt och att de kan vara trygga med sina genusidentiteter, eftersom det förstås som något naturligt och normalt.³⁶ En hegemoni är inte statisk, vilket innebär att den för tillfället rådande hegemonin ständigt måste bevisa sin legitimitet gentemot de som underordnas. Män som förtrycker marginaliserade grupper uttrycker en rädsla att bli av med sin privilegierade position, och marginaliserade grupper utmanar ständigt hegemonin.³⁷

Elinor Hermanssons undersöker i sin c-uppsats *Intersektionalitet som pedagogiskt redskap? Ett nedslag i genuspedagogiska metodmaterial*, två metodmaterials intersektionella perspektiv.³⁸ I sin studie kommer hon fram till att ett av två material har ett intersektionellt perspektiv. *Tjejgruppskompassen* passerar inte som godkänt då materialet framställer genus som fristående från etnicitet och klass. Grupper av tjejer och killar tycks vara homogena i *Tjejgruppskompassen*. Ett intersektionellt perspektiv finnas däremot i *BRYT!*, enligt Hermansson, eftersom materialet har en samverkan mellan maktordningarna genus, etnicitet, sexualitet, klass och funktionsförmåga.³⁹

2.6 Homosocialitet

Kimmel menar att istället för att förstå maskulinitet som ett begär efter dominans och kontroll, så ska det förstås som en rädsla från mäns sida att bli dominerade av andra män. Män vill bli godkända av andra män och det finns en ständig rädsla hos män för att misslyckas med detta. Kimmel argumenterar för att amerikanska män definierar sin maskulinitet främst i relation till andra män och inte så mycket i relation till kvinnor.⁴⁰ Här kommer *homosocialitet* in som ett viktigt begrepp i förståelsen av maskulinitet. Det handlar

³⁵ Connell 2008a, s. 55, 100, 114.

³⁶ Kimmel 2006, s. 4.

³⁷ Connell 2008a, s. 118f.

³⁸ Hermansson, Elinor. *Intersektionalitet som pedagogiskt redskap? Ett nedslag i genuspedagogiska metodmaterial*. Lunds Universitet : Centre for Gender Studies. 2008.

³⁹ Hermansson 2008.

⁴⁰ Kimmel 2006, s. 4f, 193f, 223f. Barrett och Whitehead 2001, s. 221.

om lojaliteten mellan män, att män väljer män både formellt och informellt, vilket sker genom exkludering av kvinnor.

Maskulinitetsforskaren Rickard Jonsson beskriver att ett vanligt sätt för högstadiekillar i Sverige att skapa homosocialitet är genom fysiska låtsasbråk, som tjejerna utesluts från.⁴¹ Kimmel menar att vänskap mellan män ofta bygger på *homofobi*, som är en djupare känsla än att vara rädd för homosexuella praktiker eller en rädsla över att uppfattas som homosexuell. Bakomliggande i homofobin för en man är rädslan för att göra bort sig inför andra män.⁴²

2.7 Jämställdhet kontra jämlikhet

Sociologen Gunilla Fürst menar att *jämställdhet* idag är en allmänt accepterad norm i Sverige, men att denna norm inte speglar verkligheten. Tydliga siffror som visar på ojämställdhet, till exempel den segregerade arbetsmarknaden, förklaras av många som individuella val.⁴³ Den svenska staten arbetar på olika sätten för att främja jämställdhet. Bland annat finns en särskild lag som heter *Jämställdhetslagen* vars syfte är att skapa jämställda villkor och lika möjligheter för kvinnor och män i arbetslivet.⁴⁴ Fürst menar att staten har en jämställdhetsideologi som gynnar både män och kvinnor.⁴⁵

Statistiska centralbyrån ger vartannat år ut fickfaktahäftet *På tal om Kvinnor och Män* som de kallar en "lathund om jämställdhet" som presenterar statistik kring (o)jämställdhet i Sverige. I denna skrift definieras jämställdhet som att: "[...] kvinnor och män har samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det förutsätter samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter på livets alla områden."⁴⁶ Jämställdhet enligt statens definition handlar bara om relationen mellan kvinnor och män. När andra variabler än kön ska jämföras tar de istället till begreppet *jämlikhet*. Det begreppet syftar till att alla människor i en vidare bemärkelse har samma värde och rättigheter oavsett kön, etnicitet, sexualitet, religion etcetera. I *På tal om Kvinnor och Män* förklaras att jämställdhet kan delas in i kvantitativ eller kvalitativ jämställdhet. Kvantitativ jämställdhet syftar till det som kan räknas och mätas inom olika områden i samhället, till exempel yrken, utbildningar och fritidsaktiviteter, där en fördelning på 40-60% mellan kvinnor och män betraktas som en jämställd fördelning. Kvalitativ jämställdhet berör mer än det som man kan räkna vid första anblicken. Det går djupare in på vilka som får positiv respons på sina idéer, och vilka kunskaper och erfarenheter som värderas högst. Denna aspekt av jämställdheten går in på normerna av samhället och kan visa vilka

⁴¹ Jonsson, Rickard. " 'Jag bryr mig inte!' Om stereotyp maskulinitet och andra kommunikativa verktyg bland killar på ett högstadium". I : Nordberg, Marie (red.). *Maskulinitet på schemat*. Stockholm : Liber. 2008. S. 162f.

⁴² Kimmel 2006, s. 5. Barrett och Whitehead 2001, s. 221.

⁴³ Fürst, Gunilla. *Jämställda på svenska*. Stockholm: Svenska Institutet. 1999.

⁴⁴ Jämställdhetslag (1991:433). <http://www.notisum.se/rnp/sls/LAG/19910433.htm> hämtat 20100221.

⁴⁵ Fürst 1999 s. 57.

⁴⁶ Statistiska centralbyrån 2008, s. 5.

människor det är som får styra och påverka utvecklingen inom olika områden i samhället.⁴⁷ Som exempel kan man titta på statistik över svenska riksdagsledamöter och där se att män genom åren har haft stor majoritet. På så vis är det vissa mäns erfarenheter och värderingar som kommit att forma det samhälle vi lever i.⁴⁸

Anledningen till att staten har valt att ta in begreppet jämställdhet är för att tydliggöra den ojämna maktrelationen mellan kvinnor och män som existerar i samhället. Begreppet jämlikhet anses inte vara tillräckligt för denna uppgift. *På tal om Kvinnor och Män* följer statens linjer på hur jämställdhet ska förstås och detta brukar vanligtvis resultera i kritik på framför allt tre punkter. Den första kritiken ligger i att även om vikten av kvalitativ jämställdhet förklaras så ligger fokuset ändå på statistik över kvantitativ jämställdhet. Detta osynliggör då mycket som kan påvisa förklaringar till ojämställdhet, eftersom kvalitativ jämställdhet synliggör normer i samhället. En andra kritik är att kön sätts som en viktigare kategori än exempelvis klass och etnicitet. Den tredje kritiken finns i statens snäva definition av kön; att de pratar om kvinnor och män som enhetliga grupper och inte förklarar att det finns olika kvinnor och män.⁴⁹

Det finns andra kritiska röster av begreppet jämställdhet som menar att vi istället kanske borde prata om jämlikhet. De är ifrågasättande eftersom intersektionalitetsanalyser har fått oss att förstå vikten av hur andra faktorer som till exempel ålder, etnicitet, funktionsmöjlighet och sexualitet påverkar skapandet av kön. Kön kan därmed inte ses som det primära kategoriseringssystemet. Detta är en diskussion som pågår, och som kan få oss att inse att statens definition av jämställdhet inte är så enkel som den kanske kan tyckas.⁵⁰

2.8 Män och jämställdhetsarbete

Statsvetaren Ingrid Pincus har gjort en utvärdering med namnet *Manligt motstånd och ambivalens till jämställdhetsreformer*. Där har jämställdhetsprojekt i tre kommuner undersökts i början på 1990-talet. Utvärderingen visar på ett starkt motstånd mot jämställdhetsreformer, både vad gäller aktivt och passivt motstånd. Ett sådant motstånd eller ”förändringsobenägenhet” utövades främst av politiker och chefer i kommunerna, vilka oftast var män.⁵¹ Pincus skriver i rapporten:

Sammantaget kan konstateras att när det gäller jämställdhetsfrågan har män inte i någon större omfattning deltagit i den offentliga debatten, de har inte varit aktiva i utformandet

⁴⁷ Statistiska centralbyrån 2008, s. 5.

⁴⁸ Fürst, Gunilla. *Jämställda på svenska*. Stockholm : Svenska Institutet. 1999. S. 58.

⁴⁹ Wetterberg, Tomas. *Vill man ha jämställdhet?* Stockholm : Fritzes. 2002. S. 43-54.

⁵⁰ Schömer Eva. ”Jämställdhetens dilemman”. I : *Mer än bara kvinnor och män : feministiska perspektiv på genus*. Mulinari, Diana; Sandell, Kerstin; Schömer, Eva (red.) Lund : Studentlitteratur. 2003. S. 89-117.

⁵¹ Pincus, Ingrid. *Manligt motstånd och ambivalens till jämställdhetsreformer*. Örebro : Kvinnovetenskapligt forum, Högsk. I : *Kvinnovetenskapligt forums skriftserie*, 5. 1997. S. 6-24, 55-61.

av policy och åtgärdsprogram och inte heller varit föremål för offentliga åtgärder. De uttrycker sig oftast i allmänt positiva ordalag i jämställdhetsfrågan *men* är tysta och passiva när förändringar som gäller kvinnor initieras eller ska genomföras och de reagerar negativt om förändringar initieras som på något sätt kan komma att beröra dem själva.⁵²

Alltså var det så att trots att de flesta män sa sig vara positivt inställda till jämställdhet utövade de ett motstånd mot jämställdhetsreformer. Med andra ord är denna passivitet en variant av Connells begrepp *delaktighet* (se s. 5, Hegemonisk maskulinitet). Mansforskaren Tomas Wetterberg menar att det finns tre huvudorsaker till varför det är så svårt att få män att intressera sig för jämställdhetsarbete.⁵³ För det första, män har generellt sett mer makt än kvinnor. Väldigt få män vill ge ifrån sig den makten innan de är säkra på vad de får istället. För det andra, män har generellt sett högre lön än kvinnor. Få män är beredda på att stanna i löneutvecklingen. Många ser också fortfarande helst mannen som huvudförsörjaren av familjen. För det tredje, det är i allmänhet ett stort privilegium att vara norm för det som betraktas som det rätta. Därav skapas en ovilja från mäns sida att arbeta för jämställdhet. Det innebär att det är flest kvinnor som engagerar sig i jämställdhetsfrågor. Pincus menar att det mest beror på att kvinnor är de som har minst resurser och makt i samhället. Vidare menar hon att kvinnor inte kan driva jämställdhetsfrågan utan männens engagemang.⁵⁴

En grupp män deltog på 1970-talet i ett sådant engagemang i den så kallade "velourmansdebatten" som ville förändra mansrollen, men framställdes av framför allt andra män som löjliga.⁵⁵ Även organisationen Oxfam GB, som bland annat arbetar för att inkludera män i jämställdhetsarbetet, menar att många män gör motstånd mot förändringen som jämställdhet skulle innebära.⁵⁶ För att inte få en snedvriden bild av manligt engagemang i jämställdhetsarbetet ska det poängteras att de män som exempelvis drev kampen för en förändrad mansroll på 1970-talet eller de män som arbetar för jämställdhet idag tillhör undantagen. Som Pincus visat motarbetar inte så många män aktivt jämställdhetsreformer, men de flesta män utövar ett passivt motstånd.

Social roll eller *könsroll* kom inom samhällsvetenskapen att bli de begrepp som skulle förklara de skillnader som finns mellan kvinnor och män, för att påvisa att dessa skillnader inte har en biologisk grund.⁵⁷ Synen på kön som en roll kom under 1970-talet att användas som ett politiskt redskap bland den västerländska feministiska rörelsen för att frigöra kvinnor och flickor från förtryckta positioner i samhället. Det fanns också forskare som menade att

⁵² Pincus 1997, s. 60.

⁵³ Wetterberg 2002, s. 177.

⁵⁴ Pincus 1997, s. 55.

⁵⁵ Ibid., s. 59.

⁵⁶ Ruxton, Sandy. *Gender equality and men: learning from practice*. Oxford: Oxfam. 2004. S. 4.

⁵⁷ Connell 2008a, s. 48.

könsroller även var förtryckande för män. Detta ledde till att mansgrupper startades, främst i USA. Grupperna skulle fungera medvetandehöjande för män. Dessa män ville arbeta för jämställdhet genom att förändra mansrollen.⁵⁸ De ville ta in nya ideal för den mjuka mannen som bland annat kunde gråta och prova homosexuella förbindelser.⁵⁹ Dessa män var få till antalet, men fick relativt stor genomslagskraft.⁶⁰ Det fanns grupper av män som inte kände sig hemma i 70-talets mansrörelse. Det var bland annat gruppen Röda bögar som menade att mansrörelsen var till för heterosexuella män. Annan kritik mot rörelsen var att den endast var till för vita medelklassmän, och att den var skuldbeläggande mot män.⁶¹ Problematiken i tänkandet kring könsroller som 1970-talets mansrörelse byggde på var att det saknades en maktanalys kring föreställningarna om kvinnor och män som komplementära.⁶² Ändå kan dessa mansgrupper ses som pionjärerna för det jämställdhetsarbete bland män som finns idag. Ett arbete som var på rejält uppsving på 70-talet och sedan gick tillbaka samtidigt som många andra radikala rörelser på 80-talet.⁶³

Wetterberg har rest runt och träffat män som arbetade med jämställdhet i olika organisationer i slutet av 1990-talet och början på 2000-talet. Han menar att det idag finns många organisationer och rörelser med män för jämställdhet, både som lokala initiativ och även ett fåtal rikstäckande.⁶⁴ Även om dessa inte kan benämnas som en svensk mansrörelse då dessa saknar gemensamma mål för sin organisering.⁶⁵

Mansforskaren Jack Sawyer skriver att manlig frigörelse vill frigöra män från de stereotypa könsroller som begränsar män från att vara mänskliga.⁶⁶ Eftersom män lär sig att vara dominanta och visa ett starkt yttre kommer de inte heller i kontakt med sina egna känslor. De lär sig inte att se kvinnor som hela personer, utan bara att se kvinnor som objekt, som kroppar. Sawyer menar att vara fullt mänsklig är att kunna vara både stark och svag, både aktiv och passiv.⁶⁷ För att uppnå frihet krävs att det varken finns över- eller underordnade. Kvinnors frihetsrörelse försöker hitta bättre alternativ för mänskliga beteenden och det menar Sawyer att även män kan göra.⁶⁸ Det är den här insikten som är startpunkten för mäns engagemang i jämställdhetsfrågor.

⁵⁸ Murphy, Peter Francis. *Feminism and masculinities*. Oxford : Oxford University Press. 2004. S. 80-92.

⁵⁹ Hill 2007, s. 124, 222.

⁶⁰ Ibid., s. 158.

⁶¹ Ibid., s. 32, 160.

⁶² Johansson 1998, s. 9. Connell 2008a, s. 56f.

⁶³ Hill 2007, s. 223.

⁶⁴ Wetterberg 2002, s. 25-31.

⁶⁵ Ibid., s. 160.

⁶⁶ Sawyer Jack. I : Murphy, Peter Francis. *Feminism and masculinities*. Oxford : Oxford University Press. 2004. S. 25ff.

⁶⁷ Sawyer 2004, s. 26f.

⁶⁸ Ibid., s. 27.

Under 1970-talet och in på 80-talet var frågan om mäns delaktighet i jämställdhetsarbetet en het fråga i feministiska kretsar. Det har bland annat bell hooks, feministisk teoretiker och professor i engelska, skrivit om i kapitlet "Men: Comrades in Struggle", i *Feminist Theory: From Margin to Center* från 1984. I den texten argumenterar hooks för att en uteslutning av män från feminismen skulle vara en dålig idé. Hon påpekar att om mannen ses som fienden så skulle det även innebära ett antagande om att alla män privilegierar från patriarkatet, vilket inte är fallet (se s. 6, Intersektionalitet).⁶⁹ Uteslutningen av män i vissa kretsar under 70- och 80-talet bidrog också till att många svarta kvinnor valde att inte heller delta i rörelsen eftersom de inte trodde att denna metod var framgångsrik.⁷⁰

hooks menar att jämställdhet inte endast är en kvinnofråga som många tycks tro, utan att feminism även berör män. Hon skriver: "Men are not exploited or oppressed by sexism, but there are ways in which they suffer as a result of it. This suffering should not be ignored."⁷¹ Därmed slår hooks fast att även män som arbetar mot sexism ska ha en plats i den feministiska rörelsen.⁷² Med manliga feministers initiativ och kvinnor som förespråkade deras delaktighet har både svensk och internationell politik gått den vägen. Till exempel har FN tagit ställning för att det är viktigt att män tar ansvar för att förändra rådande förväntningar på maskulinitet, och väljer att själv ingå i jämställdhetsarbetet.⁷³ Men detta är en åsikt som fortfarande är kontroversiell i många feministiska rörelser, vilket sociologen Anna Hedenus skriver om i sin text "Med eller emot? De manliga feministernas dilemma".⁷⁴ Oftast handlar omviljan mot manliga feminister om att kvinnor kan tycka att män inte kan förstå erfarenheten av att vara förtryckt utifrån sitt kön. Att utgå från ett köns erfarenheter har gått från att ha biologisk grund till en socialkonstruktivistisk syn. Detta särartstänkande utgår från att en viss kropp har en privilegierad tillgång till en speciell sorts förståelse. Det var främst på 1980-talet som dessa ståndpunktsteorier fick ny grogrund. Mansrörelsen menade inte längre att mansidealen skulle slopas, bara i vissa fall modifieras.⁷⁵ Det är just föreställningar om den könsspecifika erfarenheten som brukar vara upphovet till att människor väljer att organisera sig *könsseparat*⁷⁶ för jämställdhet, det vill säga att kvinnor organiserar sig för sig och män för sig. Socionomen Gunnel Oldbring anser att det fungerar väldigt bra att ha könsseparat organisering på samtalsgrupperna på högstadieskolan där hon arbetar. Hon menar att både

⁶⁹ hooks 2000, s. 69.

⁷⁰ Ibid., s. 71, 77.

⁷¹ hooks 2000, s. 73.

⁷² Ibid., s. 82f.

⁷³ Paragraf 6 i *the Political Declaration 2000*

⁷⁴ Hedenus, Anna. "Med eller emot? De manliga feministernas dilemma". I: Johansson, Thomas (red.) *Manlighetens omvandlingar: Ungdom, sexualitet och kön i heteronormativitetens gränstrakter*. Göteborg: Daidalos. 2005. S. 61-80.

⁷⁵ Hill 2007, s. 223ff.

⁷⁶ I folkmun *könseparatistiskt*.

tjejer och killar ständigt är tillsammans, i en samvaro där de har väldigt invanda roller. Det mönstret bryts i samtalsgruppen, och ungdomarna får en frizon där de inte behöver imponera på varandra lika mycket.⁷⁷

Könsseparat organisering kan också förklaras som användbar eftersom män har lättare att lyssna på andra män, och därför kan det fungera som en strategi för att locka fler män till jämställdhetsprojekt. I en mansgrupp tycks män känna sig mer hemma i att kunna prata öppet, än i en könsblandad grupp. Hedenus har intervjuat feministiska män om detta. De säger att det kan bero på att de känner en obehaglig känsla av att ständigt vara bevakade som potentiella sexister bland feministiska kvinnor. Dock påpekar en informant att det är väldigt viktigt att mansgruppen inte får bli ännu en homosocial klubb som förstärker uppdelningen mellan könen och dess patriarkala struktur.⁷⁸ Män som arbetar med jämställdhetsfrågor har vittnat om svårigheten med att ständigt få sin manlighet ifrågasatt, eftersom jämställdhet och feminism i mångas ögon är en kvinnosaksfråga.⁷⁹ Redan under 70-talet pågick en sådan debatt, då mansrörelsens ideal var att slopa allt som tidigare förknippats med manlighet för att inte framstå som manschauvinistisk. Detta hör ihop med känslan av att ständigt vara bevakad och orolig över att som man inte vara tillräckligt mjuk.⁸⁰

3. Material

allan har funnits som ett nationellt projekt sedan 2006 och finns nu etablerat i cirka 20 orter runt om i Sverige. Varje år utbildas ungefär 20 projektledare, både män och kvinnor, för att leda arbetet lokalt på sina respektive orter. På varje ort utbildas i sin tur samtalsledare, som alltid är män. Samtalsledarna ska sedan ta hand om killgrupperna eller samtalsgrupperna som de oftast kallas. Sedan starten har cirka 100 projektledare och 400 samtalsledare utbildats.⁸¹ Alla ledare utgår från ett metodmaterial som RBUF gav ut 2008 under namnet *allan: metodmaterial för samtalsgrupper*. Det är ett väldistribuerat material, cirka 600 exemplar finns i tryck, men materialet kan också laddas ner gratis i Portable Document Format (PDF-format) från *allans* hemsida.⁸² Materialet är spritt över stora delar av landet inom kretsar av främst män som arbetar för jämställdhet. Det är också spritt bland andra grupper och individer som intresserar sig för killgruppsverksamhet eller praktiskt jämställdhetsarbete.

⁷⁷ Oldbring, Gunnel. Behövs segregerade tjej och killgrupper? Ingår i : *Rapporter om utbildning*. Lunds universitet : Lärarhögskolan i Malmö, Utvecklingsavdelningen. 1997:1. S. 37-44.

⁷⁸ Hedenus 2005, s. 62, 72-75.

⁷⁹ Johansson 2005, s. 61.

⁸⁰ Hill 2007, s. 176f.

⁸¹ Siffror från Olof Svensson via e-post 20091022.

⁸² *allans* hemsida: <http://ellenallan.rbuf.se/allan>, hämtat 20100220.

I *allan* träffas cirka 8 fjortonåriga killar en kväll i veckan under en termin och diskuterar olika aspekter av livet som ung man i Sverige idag. Detta sker under ledning av två vuxna män som arbetar ideellt. Genom värderingsövningar och lekar vill RBUF och RB att killarna ska finna en plats där de kan ifrågasätta och förändra de normer de lever med, särskilt med fokus på hur kön och utanförskap påverkar deras livssituation.

Materialet omfattar 191 sidor och är indelat i framför allt tre huvudkapitel som heter "Utgångspunkter i allan", "Metoder i allan" och "Teman i allan". I det första kapitlet, "Utgångspunkter i allan", framställs motivet för materialet och dess verksamhet och hur materialet önskas användas. Kapitlet "Metoder i allan" beskriver de metoder som används i materialet och hur ledarens roll är tänkt att vara. Det sista och största av huvudkapitlen, "Teman i allan", är indelat i elva mindre avsnitt. Dessa avsnitt innehåller teman för olika gruppträffar. De tar upp lite bakgrundsteori om temat och förslag på övningar som samtalsledarna kan utgå från. Några exempel på teman är "Att veta att man är bra", som handlar om självkänsla, grupstryck och identitet; "Mr Könspolis", som berör hur kön skapas socialt"; "Sverige, Sverige, fosterland" där främlingsfientlighet står i fokus; och temat "Konsten att sätta på", där killarna ska diskutera sex och ömhet. Alla teman har en ruta där målet med träffen beskrivs.

4. Analys

Jag kommer att ta exempel från hela materialet för att redovisa min studie, men jag har valt att särskilt analysera vissa delar. Dels tittar jag närmare på kapitlet "Utgångspunkter i allan" med fokus på avsnitten "allan ur ett rättighetsperspektiv" och "allan ur ett genusperspektiv". Jag gör det eftersom teorin bakom materialet beskrivs i dessa avsnitt. Dels har jag valt tre avsnitt från kapitlet "Teman i allan", vilka är "Första träffen", "Mr könspolis" och "Du gör skillnad". Dessa har jag valt främst för att de är obligatoriska för alla *allan*-grupper och därmed har de förmodligen mer tyngd än de andra avsnitten.

4.1 *allans* syfte

I huvudkapitlet med namnet "Utgångspunkter i allan" beskrivs syftet med materialet. Där betonas det att *allan* är en del av Rädda Barnen och Rädda Barnens Ungdomsförbunds arbete i Barnkonventions tecken. Ett sådant arbete innebär för killarna i *allan* att de ska bli informerade om sina och andras rättigheter att till exempel inte bli diskriminerade. Samt att de ska hitta utrymme för att kunna påverka och förändra sin livssituation.⁸³ Detta ser jag som materialets övergripande syfte. Jag har också funnit ett antal delsyften som beskrivs mer

⁸³ Svensson 2008, s. 7, 10, 12.

specifikt. Det står att *allan* har två huvudperspektiv; ett "rättighetsperspektiv" i relation till FN:s Barnkonvention och ett "genusperspektiv". *allan* vill "utjämna maktbalanserna i samhället" genom att använda dessa perspektiv för att motverka diskriminering på grund av kön, ålder, etnicitet, funktionsnedsättning och klass.⁸⁴ Just ålder belyses i materialet. Det står att i *allan* får yngre killar möjligheten att bli hörda av äldre killar, som är deras ledare.⁸⁵ Utöver ålder uppfattar jag det som att materialet syftar till att särskilt fokusera på kön som variabel, i ett arbete för jämställdhet. Till exempel finns ett genusperspektiv med som ett eget perspektiv, istället för att ingå i rättighetsperspektivet, vilket jag tolkar som att variabeln kön är extra viktig i *allans* arbete. Det finns också en önskan om att killar som deltar i *allan* ska våga gå utanför vedertagna maskulinitetsideal. Det kan killarna göra genom att umgås i samtal istället för att prestera inför varandra. De ska också stöttas i att motverka våld.⁸⁶ Framtidsvisionen beskrivs som att *allan* arbetar mot målet att uppdelningen mellan kvinnor och män inte ska behövas, och inte heller uppdelningen mellan några andra kategorier som idag ligger till grund för diskriminering.⁸⁷

4.2 Bärande element i *allan*

En översikt av materialet visar på att begrepp som kan samlas i en grupp tillhörande en rättighetsideologi dominerar. Det mest förekommande begreppet i materialet är *diskriminering*. Även andra ord som ingår i samma grupp som diskriminering förekommer med hög frekvens. Här har vi exempelvis begrepp som kränkning, mobbning, makt, förtryck, inflytande, utrymme, empowerment, utanförskap, utanför ramen, orättvis, rättvis och rättighet. Jag har även identifierat en grupp av ofta förekommande uttryck som används för att förklara orättvisor i ett brett perspektiv. Här ingår struktur, norm, identitet, gruppträck, fördom, ideal och hierarki.

När det talas om människors rättigheter och beteende är de mest förekommande orden kön och sexualitet, samt termer relaterade till dessa. Exempel på det är heterosexuell, homosexuell, homofobi, heteronormativitet, bisexuell, ojämsställdhet, jämställdhet, kvinnlig och manlig. Här ingår också begreppet *våld* eftersom det kopplas samman med kön. I texten närvarar också andra uttryck som berör diskriminering. Dessa är bland annat etnicitet, hudfärg, klass, rasism, funktionshinder och funktionsnedsättning.

⁸⁴ Svensson 2008, s. 10f, 15.

⁸⁵ Ibid., s. 7.

⁸⁶ Ibid., s. 16, 20.

⁸⁷ Ibid., s. 15.

4.3 Maskuliniteter i *allan*

I materialet står det att synen på maskulinitet bygger på den kritiska mansforskningens teorier. Där är en av de bärande stommarna att det finns ett plural av maskuliniteter. Materialet beskriver detta som att ”Det finns många olika sätt att vara kille på [...]”.⁸⁸

Kön beskrivs som en social konstruktion, vilket är viktigt då ett av materialets syften är att påverka killarna att förändra sitt beteende som just killar. Genus beskrivs som något som är i ständigt görande, alltså en performativ handling.⁸⁹ Trots materialets betoning på kön som en föränderlig faktor framkommer något som är mycket debatterat. Ur ett sammanhang där man historiskt går tillbaka och tittar på hur kön har uppfattats tidigare har jag hämtat detta citat:

Under 1700-talet var det till exempel manligt att öppet visa sina känslor och gråta, vilket inte är det mest manliga en kille kan göra idag. Vad som däremot inte har ändrats över tid och mellan kulturer är föreställningen om att killar och män är motsats till tjejer och kvinnor.⁹⁰

Historikern Thomas Laqueur hävdar att idén om att kvinnor och män är varandras biologiska motsatser kom först under 1700-talet. Det kom i och med upplysningstidens naturvetenskapliga revolution. Laqueur benämner detta nya synsätt på kön som ”tvåkönsmodellen”. Innan dess präglades synen på kön av en ”enkönsmodell” med rötter från antiken, men gradvis kom tvåkönsmodellen att ta över. I den enkönade modellen uppfattades inte kvinnor och män alls som varandras motsatser, som citatet ovan påstår. Istället sågs kvinnor och män som tillhörande samma biologiska kön, det manliga. Gränserna dem emellan var mer flytande. Kvinnor uppfattades mer som ofullkomliga män, eller dåliga kopior av män, istället för mäns motsats.⁹¹

I *allan* kan man läsa om maskuliniteter såhär:

Precis som genus är maskuliniteter en social kulturell konstruktion som tar sig uttryck i beteende, språk och handlingar. Maskuliniteten är inte något statiskt och oföränderligt, utan kontextbundet där sammanhanget och situationen killen befinner sig i avgör sättet han betar sig på. Detta kan ta sig uttryck i att personen betar sig på olika sätt i olika sammanhang.⁹²

⁸⁸ Svensson 2008, s. 16.

⁸⁹ Ibid., s. 13, 26.

⁹⁰ Svensson 2008, s. 13.

⁹¹ Laqueur, Thomas. *Om könens uppkomst : hur kroppen blev kvinnlig och manlig*. Stockholm : Östlings bokförl. Symposion. 1994. S. 221-258.

⁹² Svensson 2008, s. 16.

Citatet har i materialet en referens till Connells bok *Maskuliniteter* och detta rimmar väl med det jag plockat ut från den boken. Dock är det viktigt att poängtera att man kan missförstå förhållandet mellan genus och maskuliniteter. I citatet ovan kan man få uppfattningen att genus och maskuliniteter är två skilda ting, när studier av maskuliniteter i själva verket är en del av genusforskningen. I en referens i marginalen finns informationen som jag anser är tydligare: att ”kritisk mansforskning är genusforskning [...]”⁹³ (se s. 5, Hegemonisk maskulinitet).

Connell används vidare som referens för att förklara hegemonisk maskulinitet. Det beskrivs som en hierarki mellan olika maskuliniteter där de mansideal som värderas högst bland annat är heterosexualitet, makt, inflytande och kontroll. Det som blir underordnat i hierarkin benämns som det som uppfattas som ”omanligt, kvinnligt och icke-heterosexuellt”.⁹⁴ Även här stämmer *allans* text med teorin jag beskrivit ovan om nedvärderandet av det feminina (se s. 5, Hegemonisk maskulinitet). Maskulinitetsforskaren Jørgen Lorentzen skriver att maskulinitetsideal i mångt och mycket går ut på att en man kan bevisa sin manlighet genom att inte vara ”kärringaktig” eller ”knapsu”⁹⁵, som refererar till det uttryck Mikael Niemi använder i sin bok *Populärmusik från Vittula*.⁹⁶ På så sätt kan vi förstå att diskrimineringen av kvinnor och vissa män inte ska ses som åtskilda företeelser. Det är ett förtryck där den gemensamma nämnaren är föreställningar om att det feminina innefattas av en lägre status än det maskulina.⁹⁷

Maskulinitetsidealen som kan ge en högre position i samhället beskrivs i *allan* som en negativ spiral. Det står: ”Killen som vill leva upp till maskulinitetsidealet kan aldrig göra det tillräckligt mycket och tillräckligt ofta.”⁹⁸ I *allan* står det att en man inte kan bevisa sin manlighet tillräckligt mycket på grund av killars ständiga prestationskrav. Denna press finns där hela tiden, och får alla män att alltid känna sig otillräckliga. För att få en mer heltäckande förklaring som inte framkommer i *allan*, kan detta kopplas till Connells syn på hegemoni som ett kollektiv. Huvudpoängen är att manliga idealbilder är socialt accepterade, men är så svåra att uppnå eftersom att de sällan finns på riktigt (se s. 5, Hegemonisk maskulinitet).

Genusforskaren och psykologen Per Folkesson menar att mäns våldsamhet är en konsekvens av den hegemoniska maskuliniteten, något som det bör forskas mer på. Idag forskas det nästan bara om mäns våld mot kvinnor. Att forska på hur män använder våld mot

⁹³ Svensson 2008, s. 16.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Lorentzen 2004, s. 9ff, 74f.

⁹⁶ Niemi, Mikael. *Populärmusik från Vittula*. Stockholm : Bilda. 2000.

⁹⁷ Kimmel; Hearn och Connell 2005, s. 25.

⁹⁸ Svensson 2008, s. 16.

varandra är något som många forskare idag tycker borde prioriteras.⁹⁹ I *allan* betonas det också att våld är en konsekvens av den hegemoniska maskuliniteten. Det förklaras med att män ständigt uppmuntras att manifesteras sin makt och kontroll över en annan människa. I materialet kan man läsa:

Vi försöker hitta förklaringar på varför vissa blir kriminella, brukar våld eller begår självmord och hänvisar till faktorer som etnicitet, uppväxt, kulturkrockar och annat. Men vad dessa personer främst har gemensamt är att de alla är män.¹⁰⁰

Särskilt utsatta, enligt materialet, är de som bryter mot etniska eller sexuella normer. Hbt-forskaren Arne Nilsson påpekar att det är genom dagliga praktiker man kan urskilja dessa grupper. Vidare menar han att heterosexualiteten är grundbulten i skapandet av det manliga, men bara i relation till homosexualiteten.¹⁰¹ Det finns en hierarki som placerar homosexuella män lägst på maskulinitetsskalan. Den hierarkin skapar en effekt av våldshandlingar mot de som är lägre i hierarkin. Att homosexuella män är underordnade och heterosexuella män överordnade syns i det ständiga psykiska och fysiska våld som sker mot homosexuella. Connell förklarar att anledningen till att homosexuella får den positionen beror på kulturella föreställningar om det feminina som sämre än det maskulina.¹⁰²

Materialet beskriver killars låtsasbråk, ”vardagsvåld”, som ett ständigt orosmoment.

[Vardagsvåld] är svårt att ingripa mot då det oftast förklaras med att det bara är på skoj. Även om det bara är på skoj leder detta till att killar alltid måste vara på sin vakt, även när de umgås med sina närmaste vänner.¹⁰³

Att killar betar sig såhär beror oftast på att killar skapar band mellan varandra, hierarkiskt och socialt. Det beror också på rädslan att uppfattas som homosexuell och därmed göra bort sig inför andra killar (se s. 5, Hegemonisk maskulinitet och s. 8, Homosocialitet). Materialet trycker på att samtalsgrupperna i *allan* ska vara en våldsfri plats. Killar ska lära sig att umgås utan att slåss eller säga elaka saker till varandra. I *allan* framkommer en stark tro på att alla kan lära sig detta beteende. Ett våldsamt beteende förklaras som något föränderligt: ”Faktum är att inte alla män slår när de blir arga. Män måste inte bruka våld utan de män som slår väljer aktivt att göra det.”¹⁰⁴ Våldsamma handlingar ses alltså inte på något sätt som biologiskt grundade.

⁹⁹ Wetterberg 2002, s. 74f.

¹⁰⁰ Svensson 2008, s. 18.

¹⁰¹ Nilsson, Arne. I: Ekenstam, Claes. *Rädd att falla*. 1998. S. 171-234.

¹⁰² Connell 2008a, s. 116f. Kimmel 2006, s. 5.

¹⁰³ Svensson 2008, s. 20.

¹⁰⁴ *Ibid.*, s. 19.

4.4 Intersektionalitet i *allan*

Precis som Elinor Hermansson gjort i sin uppsats försöker jag finna olika sätt att belysa intersektionella perspektiv på metodmaterial för samtalsgrupper. Hon har tagit fram viktiga begrepp i materialen hon studerar, som hon placerar i ekvivalenskedjor.¹⁰⁵ Jag använder mig inte av sådana kedjor, men jag har också tittat på viktiga begrepp, som jag kallar bärande element (se s. 16, Bärande element i *allan*.) Hermansson poängterar vikten av att titta på det som inte finns med, alltså det som utesluts.¹⁰⁶ Så arbetar även jag.

I *allan* finns ambitionen att alla ska känna sig delaktiga, oavsett vilka sociala kategorier man blir instoppad i. *allan* menar att de gör detta i en demokratisk anda. Materialet uppmuntrar olik tänkande och mångfald.¹⁰⁷ Som en konsekvens av att alla ska kunna känna sig delaktiga måste föreställningar ändras, normer brytas och fördomar synliggöras. Därmed ämnar *allan* ha en ambition att förändra de ideal som många killar bär på, och som grundar sig i den hegemoniska maskuliniteten. Materialet försöker att uppnå detta bland annat genom värderingsövningar, bikupor, parsamtal, samarbetsövningar och lekar. Vad som sker är konstruerandet av nya normer. I materialet kan man läsa att inga åsikter är rätt eller fel.¹⁰⁸ Tydligt framkommer det ändå att värderingsövningarna är en process som ska leda någonstans. Det finns förväntningar på att killarna som deltar i *allan* ska bete sig på ett visst sätt. *allan* vill ändra på attityder som till exempel våldsamhet.

Hermansson letar i sin undersökning främst efter representationer från kategorierna genus, sexualitet, etnicitet och klass, och dess samverkan med varandra. Hon har inte särskilt tittat på kategorierna funktionsmöjlighet och ålder, vilka är två faktorer jag lagt till i min analys. Ålder är en kategori som är ständigt närvarande i materialet. Dels för att *allan* riktar sig till unga killar, men också för att materialet dessutom kopplar ålder till diskriminering och påverkan.¹⁰⁹ Exempelvis finns en betoning på att killarna i grupperna ska vara med och påverka hur de vill ha det på träffarna och de tillsammans ska bestämma vilka regler som ska gälla i gruppen.¹¹⁰ Här framkommer ändå ännu en dold agenda. För det låter osannolikt att killarna i gruppen helt fritt får välja sina regler själva. Säg att de exempelvis vill ha ett samtalsklimat där man får avbryta varandra, skulle det bli så då? Troligast är att ledarna sitter på en dold värdegrund om hur det ska gå till i gruppen. I den synliga värdegrunden betonar materialet delaktighet och tar också upp kategorin funktionsförmåga, genom att poängtera att övningarna ska anpassas så att alla kan delta.

¹⁰⁵ Hermansson 2008.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Svensson 2008, 29f.

¹⁰⁸ Ibid., s. 24.

¹⁰⁹ Ibid., s. 151-155.

¹¹⁰ Ibid., s. 21, 26.

I *allan* beskrivs en struktur av samhället vi lever i, en struktur byggd på olika maktfaktorer. I den inledande teoridelen i materialet kan man läsa:

I *allan* har vi insikten att samhället vi lever i ingår det olika maktobalanser. Där icke funktionshindrade som grupp har mer makt än funktionshindrade som grupp. Där de som uppfattas som "svenskar" har mer makt än de som uppfattas som "invandrare" och där de som uppfattas som heterosexuella har mer makt än bi- och homosexuella. I varje av dessa diskrimineringsgrunder ingår det ytterligare en maktdimension. Den mellan män och kvinnor, där män som grupp har mer makt än kvinnor som grupp. Detta betyder inte att alla män har mer makt än kvinnor. En kvinnlig VD för ett företag har mer makt än den manliga städaren. Men de manliga städarna som grupp har mer makt än de kvinnliga städarna som grupp.¹¹¹

Citatet medför att *allan* lägger tonvikten på kön, och att andra kategorier korsar den variabeln. I citatet kan man också se ett vanligt förekommande sätt att beskriva män och kvinnor. Mäns differentiering poängteras i meningen: "Detta betyder inte att *alla* män har mer makt än kvinnor" (anm. min kursivering). Kvinnor däremot beskrivs bara som kvinnor. De skulle alltså också behöva benämnas som "alla kvinnor".¹¹²

allan har en beskrivning av hur maskuliniteter figurerar i plural, där sociala kategorier som medverkar i skapandet av mäns maskulina ideal framträder.

Väldigt få killar kan leva upp till dessa ideal men alla måste förhålla sig till maskulinitetsidealet. I hierarkin mellan killarna och de olika maskuliniteterna spelar faktorer som klass, etnicitet, sexualitet och ålder stor roll.¹¹³

Framför allt betonas vikten av att ingen kille i *allan* ska diskrimineras. Deklarationen om de mänskliga rättigheterna och Barnkonventionen är basen för allas lika värde. I *allan* kan man läsa om faktorer som de benämner som "genus", "åldersdiskriminering", "etnicitet", "ekonomisk status", "funktionsnedsättning" och "heteronormativitet". Dessa diskrimineringsgrunder knyts ihop med begreppet "normer". Överallt finns uppfattningar om vad som är rätt och fel, bättre och sämre. I materialet påpekas att normer måste synliggöras för att människor inte ska bli diskriminerade. I vissa övningar ska killarna försöka sätta sig in i andras situation till exempel genom att prova vara både utfrost och den som fryser ut.¹¹⁴ Killarna ska sedan diskutera hur det kändes. Jag tolkar att syftet med övningen är att få killar

¹¹¹ Svensson 2008, s. 15.

¹¹² Det kan givetvis röra sig om ett redigeringsmisstag.

¹¹³ Svensson 2008, s. 16.

¹¹⁴ Ibid., s. 63.

att känna empati och obehagskänslor inför utfrysning. I diskussion med varandra kan de sedan komma fram till att det är en dålig handling och att de skulle vilja motverka mobbning.

I övningar figurerar ofta namn på personer. Här tycks materialet övervägt sina namnexempel noga. Mer än 35 % av namnen är inte traditionellt svenska. Detta synliggör många människor i det svenska samhället som annars ofta blir osynliggjorda. Människor som egentligen bara har gemensamt att de har namn som inte är traditionellt svenska. Materialet har också flera exempel på kärleksrelationer där den ena har ett traditionellt svenskt namn medan den andra inte har det. Exempel på det är Maria och Ali eller Sara och Ahmed.

Materialet har en ambition i att ifrågasätta heteronormen. Alltså hamnar fokus på normen och inte på det avvikande, vilket även Hermansson identifierar med *BRYT!*-materialet.¹¹⁵ Det förklaras på flera ställen vad heteronormen är och vilka konsekvenser det ger, både för de som försöker passa in och för de som faller utanför.¹¹⁶ I materialet står det som instruktion till ledarna att de inte ska prata om "flickvänner" med killarna, då det vore att förutsätta att alla är heterosexuella. Istället uppmanas samtalsledarna att prata om "partners" och "flick- och pojkvänner".¹¹⁷ I *allan* är många av exemplen utformade så att man inte kan utläsa personernas kön, till exempel med ord som "partner" och "föräldrar". I vissa fall kan man ändå utläsa kön då det står "han" eller "hon". Det könsneutrala ordet "hen" som börjat användas mer och mer i vissa feministiska kretsar används inte. Ett tema i *allan* berör familjen. Där står det: "Prata om papparoller i stället för om killarnas pappor. Utgå inte ifrån att alla har en biologisk pappa."¹¹⁸ Genom att lägga samtal om pappor på en generell nivå kan alla delta.

I familjetemat står det att kärnfamiljen är en av många familjekonstellationer, där inget ska ses som bättre än det andra. Bland annat nämns familjer med skilda föräldrar, ensamma föräldrar, styvföräldrar, utökade familjer med mor- eller farföräldrar och "regnbågsfamiljer".¹¹⁹ Materialet använder också ofta begreppet "föräldrar", istället för att prata om "mammor och pappor". En "förälder" är ett köns neutralt ord och minskar därmed risken för att någon i gruppen ska känna sig utanför för att den kanske inte har någon mamma eller pappa. Tema nummer sju berör sex. Där beskrivs målet med träffen såhär:

Diskutera vad sex är och bredda föreställningen om att det bara är vaginalt heterosamlag som är "riktigt" sex. Kom ifrån heteronormativa antaganden och prata mer om hängel och smeksex vilket är samma oavsett kön och sexuell läggning.¹²⁰

¹¹⁵ Hermansson 2008, s. 24.

¹¹⁶ Svensson 2008, s. 15, 119-123.

¹¹⁷ Ibid., s. 15.

¹¹⁸ Ibid., s. 91.

¹¹⁹ Ibid., s. 65.

¹²⁰ Ibid., s. 110.

I citatet ämnar materialet öppna upp till ett bredare samtalsklimat som kan inkludera fler, samt ifrågasätta heteronormen. Jag tycker att detta lyckas, eftersom normer synliggörs och kritiskt diskuteras. Ett annat exempel är en övning där ”Kim” finns med som ett könsneutralt namn. Det används på ett sådant sätt att könet på Kim inte går att utläsa, men att Kims partner benämns som man.¹²¹ På så vis kan relationen både vara hetero- eller homosexuell.

I materialet finns det också lite mer röriga exempel på övningar där det kan vara svårt att se vad som är syftet. En övning beskrivs såhär:

En kille ligger och tar på sin partners kropp. Först är han utanför kläderna men det känns mysigt och bra så han fortsätter smeka innanför kläderna. Han tycker det är mysigt och märker att partnern verkligen också tycker det. Men partnern gör liksom inget för att ta nästa steg. Istället känner han att det förväntas att han ska ta nästa steg och liksom styra vad som ska hända. Han börja bli osäker och känner det mysiga försvinner. Istället fylls det av prestation. Han vill inte ta nästa steg men känner att han borde *bara för att han är kille*. Hur ska han göra?

1. Ta nästa steg, *det är han som är kille* och ska var aktiv och styra.
2. Sluta ta och berätta hur han känner och riskera att han kommer framstå som mesig.
3. Fråga om inte partnern skulle vilja fortsätta ta på honom istället för att slippa ta nästa steg.
4. Öppet hörn för eget förslag.¹²² (anm. min kursivering)

Här framkommer det tydligt att det är en kille och en person som benämns som ”partnern”. Att det är skrivet så antar jag är för att man inte ska anta att det är en kille och en tjej, alltså är det ett ifrågasättande av heteronormen. Men huvudsyftet med övningen uppfattar jag som att killarna ska fundera kring förväntningar på dem som killar. Att killar förväntas ta initiativ, till skillnad då mot tjejer som förväntas vara passiva. Därmed ifrågasätter materialet heteronormens krav på komplementära motsatser. Diskussionen om mäns maskulinitetsideal kan även hållas gällande en homosexuell relation. I exemplet ovan så framstår det dock som ett heterosexuellt par. Om man tittar på formuleringarna på det som jag har kursiverat; ”bara för att han är kille” och ”det är han som är kille”, så uppfattar jag det som att om det är han som är kille, så är den andra tjej. Här skulle det behöva omformuleras, ifall det ska vara oklart om det handlar om en homosexuell eller heterosexuell relation. Det finns flera anledningar till att göra denna omformulering av övningen. Detta då fokus kommer på den enskilda individens funderingar kring förväntningar på sig gällande sex, oavsett om sexet är hetero-

¹²¹ Svensson 2008, s. 113.

¹²² Ibid., s. 114.

eller homosexuellt. Å andra sidan är det viktigt att också diskutera killars förväntningar på sig själv och sitt beteende i relation till tjejer. Det finns exempel i materialet där det tydligt framkommer att det är en tjej och en kille i en sexuell akt. I exemplen handlar det då ofta om att killen på något sätt utnyttjar tjejen sexuellt. Där finns en poäng med att avslöja kön på de som figurerar i exemplen. Det finns ett strukturellt problem i samhället med killar som utnyttjar tjejer sexuellt, vilket *allan* vill motarbeta.

I materialet finns det ytterligare övningar som ifrågasätter heteronormen:

Tänk dig att du träffat en person som du är väldigt kär i. Ni har kul ihop och har varit tillsammans några veckor. Nu är det dags att presentera personen för dina föräldrar eller dem du bor hos. Gör en individuell lista från 1–10 på vem som skulle ha svårast att bli godkänd. Låt killarna diskutera två och två när deras individuella lista är klar innan ni återkopplar i storgrupp.

- Någon med annan etnisk bakgrund än dig själv
- En jämnårig kille
- En 20-åring tjej
- Någon som sitter i rullstol
- En 11-årig tjej
- Någon från en riktigt fattig familj
- En jämnårig bisexuell tjej
- Någon med annan hudfärg än du själv
- En hörselskadad tjej
- Någon med en annan religion än du själv¹²³

I den här övningen kopplas heteronormen ihop med andra maktordningar än bara kön och sexualitet. Genom att använda ett vardagligt språk cirkulerar samtalet kring den hegemoniska maskuliniteten och vad som krävs för att framstå som äkta hetero. Ambitionen med den här övningen tycks vara att få killarna att själva komma till insikt om att människor lever med olika förutsättningar och att alla inte har lika lätt att i allmänhet bli accepterade i samhället. Men också att få killarna att inse att det i deras familj och vänskapskrets kanske det finns sociala koder som innesluter och utesluter människor (se s. 6, Intersektionalitet).

När man kan utläsa könen på de som figurerar i exemplen finns både heterosexuella och homosexuella par. I en övning ska killarna diskutera vad som händer när en kille, Simon, blir kär i sin killkompis.¹²⁴ Några av frågorna är:

¹²³ Svensson 2008, s. 82.

¹²⁴ Ibid., s. 115.

Vad händer när man blir kär i en kompis?
Vilka reaktioner kan Simon tänkas få?
Hur ska han bemöta dem?
Hur skulle du reagerat om en nära kompis till dig blev kär i dig?
Är det skillnad om en nära kill- eller tjejkompis blir kär i en?

Övningen öppnar upp för ett samtal om både heteronormativitet och homosexualitet. De som deltar i övningen kommer att försöka identifiera sig med Simon men också med de i hans omgivning.

Vid ett tillfälle ska killarna diskutera om man kan vara kär i flera personer samtidigt.¹²⁵ Det öppnar upp för polyamori, alltså att ha flera kärleksrelationer samtidigt. Men denna term förklaras aldrig i materialet, vilket alltså innebär att det är upp till killarna eller samtalsledarna själva att ta upp det. Istället finns fokus på en frågeställning som kretsar kring om man kan vara tillsammans med vem man vill, och om man kan bli kär i vem man vill. Ambitionen i det är främst att ifrågasätta normer kring sexualitet, klass, olika hög grad av funktionalitet, hudfärg och etnicitet. Men det monogama förblir normen. Problematiskt är också materialets uppdelning i hetero- homo- och bisexualitet då dessa kan uppfattas som strikta kategorier. Här efterfrågar jag mer kritiska nyanserade övningar som inte placerar in en fjortonåring i facket hetero för att hon haft sex med en kille. Eller får en kille att tro att ens sexualitet är huggen i sten.

I dagens samhälle definieras ofta ens sexualitet utifrån den relationen man har för tillfället, vilket gör att många bisexuella osynliggörs. I materialet kan man på flera ställen läsa om bisexualitet. Exempelvis: ”allan vill vara ett icke-heteronormativt projekt där heterosexualitet inte anses som bättre eller mer normalt än homo- eller bisexualitet [...]”¹²⁶ Just bisexualitet finns alltså oftast med i löpande text där också homo- eller heterosexualitet nämns.¹²⁷ I materialet finns dock bara två övningar där bisexualitet finns med som diskussionsämne. Det finns då inte ensamt utan tillsammans med andra kategorier som inte är norm. I övningen ”Ett steg framåt om handlingsutrymme” finns en fiktiv karaktär som bland annat beskrivs så här: ”Du är en 14-årig tjej som har förmågan att bli kär i både killar och tjejer.”¹²⁸ I övningen ”Lista om vuxna och ny partner” är ett av de figurerande exemplen ”en jämnårig bisexuell tjej”.¹²⁹ Vi kan alltså se att trots ambitionen att arbeta med fördomar kring både homosexualitet och bisexualitet, så är det bara homosexualitet som kommer i ljuset. Att ta med fler diskussionsfrågor som berör bisexualitet skulle inte ändra materialets fokus på killars

¹²⁵ Svensson 2008, s. 47.

¹²⁶ Ibid., s. 15.

¹²⁷ Ibid., s. 10, 15, 82.

¹²⁸ Ibid., s. 191.

¹²⁹ Ibid., s. 82.

maskulinitetsideal. Tvärtom skulle det gagna projektets syfte, samt tillföra till *allans* rättighetsperspektiv. Samma problematik finner jag med transsexualitet. Information om transexuella finns i en faktaruta med titeln ”Hetero-, bi-, homosexualitet och transpersoner”.¹³⁰ Där förklaras transsexualitet på detta vis:

En transexuell person upplever sig vara av motsatt kön jämfört med sitt biologiska kön. Detta är inte en sexuell läggning utan det handlar om könsidentitet. En transperson kan vara hetero- homo- och bisexuell. Bara den som själv identifierar sig som transperson är det.

När det sedan kommer till de olika övningarna i tematräffarna kan jag bara finna ett exempel där transsexualitet tas upp. I övningen ”Sant eller falskt om kategorisering och fördomar” ska samtalsledaren läsa upp ett påstående som killarna ska besvara och sedan diskutera. Där finns detta påstående: ”En transexuell person är också homosexuell? (Falskt, det handlar om könsidentitet. En transperson kan vara hetero-, homo- och bisexuell.)”¹³¹ Att *allan* är en metodbok för killgruppsverksamhet ger konsekvensen att det pratas mycket om ”killar”. I många värderingsövningar ska killarna diskutera hur en kille förväntas vara eller hur killar oftast är. Att ständigt prata om killar utesluter de som inte identifierar sig som män. Ett steg på vägen för att motverka det här osynliggörandet skulle vara som med bisexualitet – att ta med fler exempel i materialet. Detta eftersom transpersoner finns och därmed bör synliggöras. Transpersoner är en utsatt grupp i samhället och de fördomar som finns kring transsexualitet bör belysas. Transsexualitet är också intressant för *allan* eftersom det är ett sätt att bryta med hegemoniska maskulinitetsideal.

Kategorin klass är ganska frånvarande i materialet. Här vill jag dra en parallell till Hermanssons studie då hon hade svårt att hitta exempel gällande ekonomisk status i *BRYT!*, även om klass finns benämnt i texten.¹³² Precis som i *BRYT!* talas det om klass i *allan*. Klasskillnader beskrivs i *allan* som en begränsning på grund av ekonomiska resurser, vilket ofta kan medföra skam.¹³³ Eftersom att *allan* är gratis har alla förutsättningen att delta.¹³⁴ Likaså kan många känna sig delaktiga i övningarna oavsett klass. Däremot finns de få värderingsövningar som specifikt tar upp klass. Ofta existerar det i löpande text i sammanhang med andra kategorier som nämns, som exempelvis: ”I Sverige i dag så har människor olika möjligheter och bemöts på olika sätt beroende på hudfärg, klass, ekonomi,

¹³⁰ Svensson 2008, s. 109.

¹³¹ Ibid., s. 81.

¹³² Hermansson 2008, s. 31.

¹³³ Svensson 2008, s. 11.

¹³⁴ Ibid., s. 22.

funktionshinder, sexualitet, kön, etnicitet och ålder.”¹³⁵ Det är likadant i *BRYT!*. Det är faktiskt samma övning i *allan* som i *BRYT!* som tydligast har ett klassperspektiv. Övningen ”Ett steg framåt om handlingsutrymme”, där killarna får varsin fiktiv roll att spela, tar med ekonomiska resurser som en viktig faktor.¹³⁶ Här är några av frågorna som killarna ska besvara om sina karaktärer:

- Vilket slags hus bor du i?
- Vad jobbar dina föräldrar med?
- Har ni pengar så att ni klarar er varje månad?
- Har dina föräldrar råd så att du kan köpa de kläder du vill?
- Vart åker ni på semester?¹³⁷

Det finns också ett fåtal påståenden i värderingsövningarna som tar upp huruvida det är viktigt eller inte att tjäna mycket pengar och om man får status av att komma från en höginkomsttagande familj.¹³⁸ Sammantaget upplever jag dock att klass kommer något i skymundan särskilt i relation till kategorierna kön, sexualitet, etnicitet och ålder.

4.5 *allans* jämställdhetsarbete

Att *allan* har hämtat mycket inspiration från andra material och organisationer är tydligt. Men *allan* tycks inte ingå i något större nätverk för jämställdhetsarbete. Det förefaller i alla fall inte vara så enligt materialet. Detta står i samklang med Wetterbergs slutsatser om mansrörelser i Sverige (se s. 10, Män och jämställdhetsarbete). Det är också tydligt att materialet har det största fokuset på kön och begreppet jämställdhet. *allan* tycks därmed ta ståndpunkt för att fortsätta med att speciellt arbeta både för jämställdhet och jämlikhet, istället för att inkludera jämställdhet i jämlikhetsbegreppet (se s. 9, Jämställdhet kontra jämlikhet).

Materialet bygger på ett rättighetsperspektiv och ett genusperspektiv. För att förklara varför *allan* har vad som i materialet benämns som ”ett tydligt jämställdhetsfokus” hänvisas man till artikel två i Barnkonventionen.¹³⁹ Den artikeln går under betäckningen ”Icke-diskriminering” och fastställer alla barns fulla och lika människovärde. Där kan man läsa att barn har rättigheten att inte bli diskriminerade

¹³⁵ Svensson 2008, s. 74.

¹³⁶ Ibid., s. 31.

¹³⁷ Ibid., s. 139.

¹³⁸ Ibid., s. 48, 64, 81.

¹³⁹ Ibid., s. 13.

[...] oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt.¹⁴⁰

Det påpekas i *allan* att tjejer och killar runt om i världen har olika levnadsvillkor. Till exempel finns två faktarutor med information från bland annat Statistiska centralbyrån, Brottsförebyggande rådet och Socialstyrelsen. Där beskrivs det ojämsställda samhället i Sverige i kvantitativa siffror.¹⁴¹ Det finns också information om ojämsställdhet inom familjen, till exempel att kvinnor gör det mesta av hushållsarbetet och tar ut mest föräldraledighet.¹⁴² I materialet beskrivs också de olika förväntningar som finns på hur killar och tjejer ska vara. Ett tema berör synen på tjejer. Det beskriver ett hor- och bocksystem, där killar har mer makt än tjejer.¹⁴³ Materialet trycker på att sådana föreställningar begränsar en individs val och levnadsutrymme och därmed är diskriminerande i sig.¹⁴⁴ Jag tolkar föregående som att *allan* vill slå hål på föreställningen om att jämställdhet är norm i det svenska samhället. Materialet använder siffror som faktabaserad kunskap för att visa på ojämsställdhet. Det är kvantitativ jämställdhet. Men *allan* arbetar främst med kvalitativ jämställdhet, eftersom syftet är att förändra normer och attityder (se s. 9, Jämställdhet kontra jämlikhet).

Materialet har en långsiktig önskan i att särskiljningen mellan män och kvinnor en dag inte ska göras. Att kvinnor och män en dag ska kunna välja beteenden mer fritt från föreställningar om kön, etnicitet, sexualitet, klass, ålder och funktionsförmåga.¹⁴⁵ På flera ställen diskuteras killars syn på att gråta i materialet och killarna ska bland annat fundera på varför de kan vara rädda för att gråta.¹⁴⁶ I övningen ”För varje tjej finns det en kille” beskrivs denna definition av feminism: ”[...] vi ser att killar/män som grupp är överordnade tjejer/kvinnor som grupp. Vi tycker det är fel med denna maktobalans och vill aktivt ändra på den!” Detta är enda gången som begreppet ”feminism” finns med i materialet, och killarna får som uppgift att diskutera om killar kan vara feminister. Här är förmodligen materialets syfte att få killarna att tro att alla tjänar på att arbeta för jämställdhet. Det finns män med starka maktpositioner som skulle förlora delar av den makten. Fler män skulle behövas i jämställdhetsarbetet för att förbättra oddsen, men de flesta män anstränger sig inte för det enligt Pincus rapport (se s. 10, Män och jämställdhetsarbete). Materialet uttrycker aldrig i klartext att det är få killar eller män som har ett intresse av att arbeta med jämställdhet.

¹⁴⁰ Barnkonventionen artikel 2: http://www.barnombudsmannen.se/Standardsida_2008.aspx?pageid=6873, hämtad 20100205.

¹⁴¹ Svensson 2008, s. 17f.

¹⁴² Ibid., s. 65.

¹⁴³ Ibid., s. 136.

¹⁴⁴ Ibid., s. 10, 13f, 74f, 94f.

¹⁴⁵ Ibid., s. 15.

¹⁴⁶ Ibid., s. 95, 103, 125.

Däremot kan man ana att det kan finnas svårigheter med att dra igång projektet och med att värva killar till grupperna. Det finns ett eget stycke som beskriver hur samtalsledarna ska sälja in projektet under rekryteringen och hur de ska gå till väga för att undvika negativt grupptryck.¹⁴⁷ Inte heller står det något om dispyten om mäns rätt att delta i jämställdhetsarbetet, det vill säga att kvinnor kan ha svårt för män som engagerar sig i feministiska nätverk. *allan* tycks, liksom som många andra, fullt ut följa spåret att män både påverkar och påverkas av ojämställdheten. Därför bör de vara delaktiga i att lösa problemet (se s. 10, Män och jämställdhetsarbete).

Det står ingenting om att killar och män tjänar på det system som finns idag bara genom att inte delta i jämställdhetsreformer (se s. 5, Hegemonisk maskulinitet). I ”Heta stolen om makt över” finns ett påstående som lyder: ”Killar stoppar inte andra killar som tafsar på tjejer.”¹⁴⁸ Här finns det utrymme för killar att diskutera varför killar skulle låta bli att hjälpa en tjej som blir sexuellt trakasserad. Dock handlar de flesta påståenden i övningen om många killars nedvärderande syn på tjejer, samt hierarkier i killgruppen. Det är en viktig del i jämställdhetsarbetet, men fokuserar inte fullt ut på vad killar tjänar på ett ojämnt samhälle. En övning, ”Ja/Nej-promenad om åskådardrollen” berättar att en åskådare inte har en neutral roll. Den legitimerar det som händer och är därmed en viktig del i processen.¹⁴⁹ Också övningen ”Berättelse om passiv mobbning” berör passivt deltagande som ifrågasätts.¹⁵⁰ I de här fallen handlar övningarna om våld och mobbning, men skulle också kunna appliceras på hur killar kan motverka sexism. Det är ett exempel på hur teori om mäns delaktighet kan omsättas i praktiken.

Som projekt är inte *allan* fullt ut könseparat organiserat. De som ingår i samtalsgrupperna, fjortonåringarna och samtalsledarna, är män. Däremot kan projektledare och ansvariga för den nationella samordningen vara kvinnor. Vid rekryteringen av killarna står det: ”Klassens tjejer och andra vuxna får inte vara med under rekryteringen.”¹⁵¹ Det står ingenstans om varför det är på det här sättet. Jag tycker mig kunna utläsa argument för könsseparat organisering i samtalsgrupperna. Till exempel att *allan* vill att killar ska lära sig att umgås på andra sätt än vad de vanligtvis uppfostras till. Att killarna ska skapa personliga vänskapsrelationer dem emellan som bygger på samtal istället för prestation. Känslor som till exempel rädsla är något som uppmuntras.¹⁵² Det kan finnas antaganden om att detta inte skulle kunna göras med tjejer i rummet, men varför framkommer inte. På ett ställe beskrivs *allans* metoder: ”Gemensamt

¹⁴⁷ Svensson 2008, s. 22.

¹⁴⁸ *Ibid.*, s. 141.

¹⁴⁹ *Ibid.*, s. 134.

¹⁵⁰ *Ibid.*, s. 59f.

¹⁵¹ *Ibid.*, s. 22.

¹⁵² *Ibid.*, s. 16, 20, 53f.

för *allans* övningar är att de utgår ifrån killarna och deras erfarenheter.”¹⁵³ Här ser vi ett vanligt argument för könsseparat organisering; att utgå från att alla med samma kön har en gemensam erfarenhet. Antagandet är att de med motsatt kön inte fullt ut kan förstå eftersom de delar andra erfarenheter (se s. 10, Män och jämställdhetsarbete). Det kan också vara så att *allan* försöker motverka det som framkom i Hedenus’ studie; att feministiska män känner obehag bland feministiska kvinnor (se s. 10, Män och jämställdhetsarbete). Ett annat alternativ kan vara att *allan* vill motstå risken att killarna ständigt ska hamna i försvarsställning eller skuld i diskussionerna. Ett sista motiv för könsseparatism skulle kunna vara en tro på att killar och tjejer tillsammans skulle stärka respektive köns inlärd beteende. Varken tjejer eller killar skulle då förändras och killarna skulle som vanligt ta upp mest utrymme.

5. Slutsatser och avslutande diskussion

allans metodmaterial bygger på en rättighetsideologi, där fokus ligger på att ingen människa ska diskrimineras. Materialet har enligt min analys en syn på det sociala och kulturella könet som innefattar flera maktordningar. Maskuliniteter figurerar i plural, vilket betyder att det inte bara finns ett maskulinitetsideal att förhålla sig till. Även om det sociala och kulturella könet får störst utrymme menar jag att *allan* har ett intersektionalitet perspektiv. Det perspektivet kan givetvis breddas. Maskulinitet kopplas ofta ihop med en variation av kategorier som oftast innefattas av ålder, etnicitet, funktionsmöjlighet, klass och sexualitet. Framförallt syns en tydlig samverkan mellan kategorierna genus och sexualitet, genom att det ofta pratas om heteronormativitet. *allan* ifrågasätter många normer genom att synliggöra dem och presentera kritiska diskussionsfrågor. Materialet har en syn på killgrupper som heterogena. Det gör att många människor kan känna sig inkluderade. Det som jag dock finner bristande är få exempel gällande bi- och transsexualitet, polyamori, samt i viss mån även klass. Problematiskt är också att kategorierna hetero-, bi- och homosexualitet ofta kan uppfattas som statiska.

Fokus för *allans* jämställdhetsarbete tycks ligga på att förändra maskulinitetsidealen. Detta eftersom dessa ideal är destruktiva för både kvinnor och män då de inkluderar våld och sexuella trakasserier. Killars beteende har också högre status än tjejers, vilket *allan* pekar ut som orättvist. Dessa grunder påminner mycket om de medvetandehöjande grupper för män som startade på 1970-talet. Killarna ska bli medvetna om sin omvärld och sina rättigheter, men också om sitt ansvar (se s. 10, Män och jämställdhetsarbete). I materialet står det även att

¹⁵³ Svensson 2008, s. 29.

män får ett begränsat levnadsutrymme av att bara kunna välja bland ett smalt register av beteenden. I *allan* framställs en vision om att killar ska kunna bete sig på ett sätt som idag uppfattas som kvinnligt om de så önskar.¹⁵⁴ Här kommer också en parallell till 70-talets mansrörelse. Det handlar om det som Sawyer beskriver som att män vill frigöra sig från de beteenden som gör att de inte kan vara mänskliga. Det finns flera övningar där detta framkommer, där killarna ska diskutera vad killar och tjejer kan vinna på jämställdhet.¹⁵⁵ Materialet riktar sig till killar. Därför ämnar inte *allan* slopa ”mannen” på kort sikt, så som mansrörelsen försökte på 70-talet. Däremot följer inte heller *allan* 80-talets våg om att modifiera mannen, ty *allan* pekar ut stora brister med den hegemoniska maskuliniteten.

Det som främst skiljer materialet från de mansgrupper som startade på 70-talet är att *allan* har en större betoning på att normen ska ifrågasättas. Detta inkluderar ett mer kritiskt tänkande, ett större intersektionellt perspektiv, bredare inkludering och mindre skuld. På så sätt försöker *allan* minska risken att killgruppen ska bli en plats där homosocialitet skapas på bekostnad av de som pekas ut som avvikande i normen (se s. 10, Män och jämställdhetsarbete).

allans metodmaterial kommer förmodligen att ses som en av föregångarna för praktiskt jämställdhetsarbete med unga män i fokus. Idag är denna typ av arbete fortfarande sällsynt. Det tycks ändå tas fler och fler initiativ till att bedriva jämställdhetsarbete för och av män. Men vad händer om killgruppsverksamheter skulle få en mer framträdande roll i samhället? Säg att det exempelvis blir en obligatorisk del av undervisningen på alla högstadieskolor. Skulle vi då få se nya mansideal? För även *allan* har en agenda. Det finns tydliga värderingar för vad som är ett önskvärt beteende och vad som inte är det. Om dessa värderingar får större inflytande, kommer då fjortonåringar om tio år att vara normkritiska jämställdhetskämpar med ett intersektionellt perspektiv? Det låter självfallet en smula otroligt att det skulle gå så fort, men faktum är att det är av stort intresse att följa upp utvecklingen av samtalsgrupper och dess material. I en uppföljning kan man titta på hur nya normer skapas, som hur kampen om den hegemoniska maskuliniteten tar form. För med nya ideal ändras mycket i samhället. Nya maskulinitetsideal skulle förmodligen påverka både killars och tjejers situation i skolan. Idag skrivs mängder av texter om killars problem med att klara skolan. Hur skulle det förändras om killar följde *allans* agenda? Mycket finns kvar att ta reda på. Vi vet egentligen inte just nu om mäns arbete för jämställdhet går mot en starkare organisering eller om en tillbakagång är på intåg.

För att jämställdhetsarbetet ska bli framgångsrikt krävs mer än en svensk mansrörelse. Faktum är att dagens ungdomar rör sig i en internationell informationsvärld. I takt med en

¹⁵⁴ Svensson 2008, s. 14.

¹⁵⁵ *Ibid.*, s. 94ff.

ökad globalisering påverkas unga svenska män och kvinnor i allt högre grad av internationella kulturer. Därför räcker det inte bara att ändra normer som florerar på ett nationellt plan. Sverige bör medverka i en global manlig organisering för ett mer jämställt samhällsklimat. Det sägs att Sverige är ett av världens mest jämställda länder. Frågan är om vi är redo att leva upp till detta rykte även gällande männens jämställdhetsarbete?

6. Källförteckning

6.1 Litteraturlista

- Baagøe Nielsen, Steen. "Argument för och emot manlig personal i förskolan : linjer i den danska debatten". I : Nordberg, Marie (red); Baagøe Nielsen, Steen (red) och Öhman, Margareta (red). *Manlighet i fokus : en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. Stockholm : Liber. 2005.
- Barrett, Frank J. (red.) och Whitehead, Stephen M. (red.). *The Masculinities Reader*. Cambridge : Polity Press. 2001.
- Bergström, Göran och Boréus, Kristina (red.). *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund : Studentlitteratur. 2005.
- Butler, Judith. *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. New York : Routledge. 1990.
- Connell, R.W. *Maskuliniteter*. Göteborg : Daidalos. 2008a.
- Connell, R.W. "A Thousand Miles from Kind". I : *The Journal of Men's Studies*. Volume 16, nr 3. 2008b.
- de los Reyes, Paulina och Mulinari, Diana. *Intersektionalitet : kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Malmö : Liber. 2005.
- Ekenstam, Claes. *Rädd att falla*. Stockholm : Gidlund. 1998.
- Fürst, Gunilla. *Jämställda på svenska*. Stockholm : Svenska Institutet. 1999.
- Genusperspektiv på förskola, skola och utbildning : några inlägg från en arbetsgrupp på lärarutbildningen*. Serie: Rapporter om utbildning, 1/2001. Malmö : Lärarhögskolan. 2001.
- Hedenus, Anna. "Med eller emot? De manliga feministernas dilemma". I : Johansson, Thomas (red.) *Manlighetens omvandlingar : Ungdom, sexualitet och kön i heteronormativitetens gränstrakter*. Göteborg : Daidalos. 2005.
- Helin, Jenny. *Killar på gränsen till jämställdhet – Att arbeta praktiskt med jämställdhet, genus och manliga normer*. Trollhättan : Högskolan Väst. 2007.
- Hill, Helena. *Befria mannen!: idéer om förtryck, frigörelse och förändring hos en svensk mansrörelse under 1970- och tidigt 1980-tal*. Umeå : h:ström - Text & kultur. 2007.
- Holter, Øystein Gullvåg. *Can men do it ? : men and gender equality - the Nordic experience*. Copenhagen : Nordic Council of Ministers. 2003.
- hooks, bell. *Feminist Theory : From Margin to Center*. London: Pluto Press, cop. 2000 (1984).
- Jardine, Alice A. (red.) och Smith, Paul (red.). *Men in feminism*. New York: Methuen. 1987.

- Johansson, Helena. *Brist på manliga förebilder : dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*. Göteborg : Institutionen för socialt arbete. Göteborgs universitet. 2006
- Johansson, Thomas. "Muskler, svett och maskulinitet". I : Ekenstam, Claes. *Rädd att falla*. Stockholm : Gidlund. 1998.
- Johansson, Thomas (red.) *Manlighetens omvandlingar : Ungdom, sexualitet och kön i heteronormativitetens gränstrakter*. Göteborg : Daidalos. 2005.
- Jonsson, Rickard. " 'Jag bryr mig inte!' Om stereotyp maskulinitet och andra kommunikativa verktyg bland killar på ett högstadium". I : Nordberg, Marie (red.). *Maskulinitet på schemat*. Stockholm : Liber. 2008.
- Kimmel, Michael S; Hearn, Jeff och Connell, Raewyn. *Handbook of studies on men and masculinities*. Thousand Oaks, CA : Sage Publications, cop. 2005.
- Kimmel, Michael S. *Manhood in America : a cultural history*. New York : Oxford University Press. 2006.
- Laqueur, Thomas. *Om könens uppkomst : hur kroppen blev kvinnlig och manlig*. Stockholm : Östlings bokförl. Symposion. 1994.
- Leino, Anna-Liisa. *Grundbok i pedagogik*. Esbo : Editum. 1992.
- Lindh, Anders. "Det är knappt man vågar tala om vilket program man går på i gymnasiet." I : *Genusperspektiv på förskola, skola och utbildning : några inlägg från en arbetsgrupp på lärarutbildningen*. Serie: Rapporter om utbildning, 1/2001. Malmö : Lärarhögskolan. 2001. S. 58-69.
- Lorentzen, Jørgen. *Maskulinitet : blick på mannen gjennom litteratur og film*. Oslo : Spartacus, cop. 2004.
- Murphy, Peter Francis. *Feminism and masculinities*. Oxford : Oxford University Press. 2004.
- Muschinsky, Lars Jakob. "Pedagogik som ämne – vad ska man med det till? Praktiserad vetenskap och vetenskapliggjord praktik". I : *Pedagogik : en grundbok*. Bjerg, Jens. Stockholm : Liber. 2000.
- Niemi, Mikael. *Populärmusik från Vittula*. Stockholm : Bilda. 2000.
- Nilsson, Arne. I : Ekenstam, Claes. *Rädd att falla*. Stockholm : Gidlund. 1998. S. 171-234.
- Nordberg, Marie (red.); Baagøe Nielsen, Steen (red.) och Öhman, Margareta (red.). *Manlighet i fokus : en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. Stockholm : Liber. 2005.
- Nordberg, Marie. *Jämställdhetens spjutspets? : manliga arbetstagare i kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet*. Göteborg : Arkipelag. 2005.

- Nordberg, Marie. "Barns och ungas livsvillkor och identitetsskapande – om kön, sociala ordningar och pojkar maskulinitetsskapande praktiker." I : Artikel till Skolverkets rapport 287; *Könsskillnader i målluppfyllelse och utbildningsval*. 2006.
- Nordberg, Marie. *Maskulinitet på schemat : pojkar, flickor och könsskapande i förskola och skola*. Stockholm : Liber. 2008.
- Oldbring, Gunnel. Behövs segregerade tjej och killgrupper? Ingår i : *Rapporter om utbildning*. Lunds universitet : Lärarhögskolan i Malmö, Utvecklingsavdelningen. 1997:1. S. 37-44.
- Pincus, Ingrid. *Manligt motstånd och ambivalens till jämställdhetsreformer*. Örebro : Kvinnovetenskapligt forum, Högsk. I : *Kvinnovetenskapligt forums skriftserie*, 5. 1997.
- Porter, David Lewis. *Between men and feminism*. London : Routledge. 1992.
- Ruxton, Sandy. *Gender equality and men: learning from practice*. Oxford: Oxfam. 2004.
- Sawyer, Jack. I : Murphy, Peter Francis. *Feminism and masculinities*. Oxford : Oxford University Press. 2004.
- Schömer Eva. "Jämställdhetens dilemman". I : *Mer än bara kvinnor och män : feministiska perspektiv på genus*. Mulinari, Diana; Sandell, Kerstin; Schömer, Eva (red.) Lund : Studentlitteratur. 2003.
- Statistiska centralbyrån. *På tal om kvinnor och män*. Stockholm : SCB, Prognosinstitutet. 2008.
- Svensson, Olof. *allan : metodmaterial för samtalsgrupper*. Stockholm : Rädda Barnens Ungdomsförbund. 2008.
- Wetterberg, Tomas. *Vill man ha jämställdhet?* Stockholm : Fritzes. 2002.

6.2 Opublicerat material

E-post från projektet *allan* genom Olof Svensson, 20091022 och 20091204.

6.3 Elektroniskt material

Alegria, Daniel. Kill- och tjejgrupper: En kvantitativ och kvalitativ undersökning om hur killar och tjejer når upp till resultat inom gruppverksamheten. Göteborgs universitet : institutionen för socialt arbete. 2008.

http://gupea.ub.gu.se/dspace/bitstream/2077/18298/1/gupea_2077_18298_1.pdf,
hämtat 20091115.

allans hemsida. <http://ellenallan.rbuf.se/allan>, hämtat 20100220.

Barnkonventionen artikel 2.

http://www.barnombudsmannen.se/Standardsida_2008.aspx?pageid=6873, hämtat 20100205.

Ellens hemsida. <http://ellenallan.rbuf.se/ellen>, hämtat 20091210.

Hermansson, Elinor. Intersektionalitet som pedagogiskt redskap? Ett nedslag i genuspedagogiska metodmaterial. Lunds Universitet : Centre for Gender Studies. 2008. <http://luur.lub.lu.se/luur?func=downloadFile&recordOid=1316470&fileOid=1316471>, hämtat 20091115.

Jämställdhetslag (1991:433).). Integrations- och jämställdhetsdepartementet DISK. Utfärdad : 1991-05-23. <http://www.notisum.se/rnp/sls/LAG/19910433.htm>, hämtat 20100221

Paragraf 6 i the Political Declaration, 5-9 juni 2000.

www.un.org/womenwatch/daw/followup/reports.htm, hämtat 20100128.

Sandegård, Frida. Jag vägrar sätta in mig i en norm!": En studie av "BRYT! - ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet. Flemingsberg : Södertörns högskola. 2009. <http://sh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:223444>, hämtat 20100217.

Fenomenet med mansgrupper som vill förändra den manliga könsrollen startade redan på 1970-talet. Idag finns många liknande initiativ. Vad ligger till grund för sådana här gruppers arbete idag? Vad har förändrats; vad är sig likt? Hur är synen på maskulinitet? Vem ska delta? Och inte minst: varför bör män arbeta för jämställdhet? I min uppsats diskuterar jag kring dessa frågor. Som utgångspunkt fungerar ett metodmaterial för killgrupper från projektet *allan*.